

Stavovi i percepcija mladih o međuovisnosti održivog razvoja i iseljavanja u Republici Hrvatskoj

Grubelić, Anđelina

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:924946>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Specijalistički diplomski stručni studij Ekonomika energije i okoliša

STAVOVI I PERCEPCIJA MLADIH O MEĐUOVISNOSTI
ODRŽIVOG RAZVOJA I ISELJAVANJA U REPUBLICI
HRVATSKOJ

Diplomski rad

Anđelina Grubelić

Zagreb, rujan 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Specijalistički diplomski stručni studij Ekonomika energije i okoliša

STAVOVI I PERCEPCIJA MLADIH O MEĐUOVISNOSTI
ODRŽIVOG RAZVOJA I ISELJAVANJAU REPUBLICI
HRVATSKOJ

ATTITUDES AND PERCEPTION OF YOUNG PEOPLE ON THE
INTERDEPENDENCE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND
EMIGRATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Diplomski rad

Student: Anđelina Grubelić, 0269058038

Mentor: Doc. dr. sc. Marin Strmota

Zagreb, rujan 2021.

Sažetak i ključne riječi

Migracijski trendovi mogu biti uzrokovani mnogim čimbenicima. U današnje vrijeme, održivi razvoj ima jednu od ključnih uloga prilikom donošenja odluke o iseljavanju iz mjesta prebivališta.

Migriranje može biti potaknuto većinom ciljeva održivog razvoja, a u nerazvijenijim zemljama i zemljama trećeg svijeta razlozi su najčešće: siromaštvo, glad, zdravlje i blagostanje, želja za boljim i kvalitetnijim obrazovanjem, dostojanstveni rad bez nejednakosti, mir, stabilnost te osigurana ljudska prava. Prepoznavanje pojma i dimenzija održivog razvoja, privlačnih i potisnih čimbenika, motiva, ali i složenosti odnosa migracija i razvoja, preduvjet su aktivnosti stanovništva i usklađivanja nacionalnih, regionalnih i lokalnih politika, kako bi se ostvario pun razvojni potencijal migracija u različitim sferama razvoja, poboljšala demografska slika zemlje i time budućim generacijama osiguralo bolje životno okruženje.

U svrhu utvrđivanja stavova i percepcije mladih o ekonomskim, političkim, društvenim, psihološkim i/ili održivim razlozima zbog kojih bi bili voljni napustiti mjesto prebivališta provedeno je empirijsko istraživanje na prigodnom uzorku od 150 ispitanika te su prikazani rezultati uz kratku analizu dobivenih odgovora.

Ključne riječi: migracija, iseljavanje, održivi razvoj, demografski trendovi

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad / seminarski rad / prijava teme diplomskog rada isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada / prijave teme nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada / prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada / prijave teme nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

ANBELINA GRUBELIĆ
(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

ZAGREB, 19.2.2021.

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

ANBELINA GRUBELIĆ
(personal signature of the student)

(place and date)

ZAGREB, 19.2.2021.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	3
2. TEORIJSKI PRISTUP MIGRACIJAMA	4
2.1. Pojmovno određenje, uzroci i vrste migracija	4
2.2. Teorije migracija.....	9
2.3. Ključne determinante suvremenih migracijskih kretanja	14
2.4. Politike upravljanja migracijama	16
3. DEMOGRAFSKI TRENDOVI I ODRŽIVI RAZVOJ.....	22
3.1. Migracije i Agenda 2030 za održiv razvoj	22
3.2. Statistički prikaz osnovnih demografskih pokazatelja u Republici Hrvatskoj	23
3.3. Međuovisnost demografskih trendova i tržišta rada.....	26
3.4. Učinci demografskih kretanja u Republici Hrvatskoj na održivost javnih financija. 29	
3.5. Utjecaj demografskih kretanja na održivi razvoj Republike Hrvatske.....	31
4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE.....	34
4.1. Metodologija istraživanja	34
4.2. Rezultati istraživanja	34
4.3. Ograničenja istraživanja	56
4.4. Analiza rezultata i preporuke na temelju istraživanja.....	56
5. ZAKLJUČAK	59
LITERATURA.....	61
POPIS SLIKA	63
POPIS TABLICA.....	63
POPIS GRAFIKONA	63
PRILOZI.....	66

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Migracije postoje od kad i čovječanstvo. U početku su migracije bile uzrokovane potragom za hranom ili boljim životnim okolišem i bile su u mnogočemu limitirane. Danas u doba globalizacije u kojoj je prisutna velika količina informacija, te dostupan povoljan transport, migracije dobivaju potpuno nove dimenzije. Sve to dovodi do toga da milijuni ljudi migriraju u potrazi za boljim mogućnostima vezanim uz obrazovanje, zaposlenje, životni standard i sl. Ako se potisni i privlačni čimbenici migracija sagledaju u kontekstu ciljeva održivog razvoja, onda bi se moglo reći da su migracije potraga za održivim životom koji se može realizirati u društvima koja aktivno naginju ostvarenju održivog razvoja.

Ti procesi ne zaobilaze ni Republiku Hrvatsku. Zapravo, čini se kao da migracijski trendovi rastu, a čimbenici koji uvjetuju iseljavanje se sve češće povezuju sa održivim razvojem, a ne samo pukim ekonomskim probitkom. Naime, danas se sve više može čuti razmišljanje migranata koji odvođe svoje obitelji za sobom da žele osigurati budućnost svojoj djeci što je djelomično težnja za održivim razvojem. Osobita aktualnost ovog problema je glavni motiv za obradu teme migracija stanovništva Republike Hrvatske u inozemstvo i njihovu povezanost s ciljevima održivog razvoja.

Predmet ovog rada su migracije, posebice u kontekstu međuovisnosti održivog razvoja i iseljavanja iz Republike Hrvatske.

Održivi razvoj se temelji na tri osnovne komponente: društvu, okolišu i gospodarstvu. Uspješno balansiranje između te tri komponente je pretpostavka za održivi razvoj ljudskog društva u očuvanom okolišu. Na tom tragu se često proklamira da je potrebno osigurati povećanje dobrobiti uz održivo korištenje prirodnih resursa.

U održivom razvoju, svoju ulogu imaju i migracije. Naime, u samom korijenu migracije postoji potraga za boljom kvalitetom života, pa se održivi razvoj može identificirati kao faktor privlačenja za migrante. S druge strane, aktivnosti migranata se često u odredišnim zemljama prepoznaju kao „pozitivan doprinos“ inkluzivnom rastu. Štoviše, u nekim zemljama se na pitanje migracija gleda kao na odlučujući čimbenik ostvarenja ciljeva održivog razvoja, dok se u nekim drugim čak govori i o pukom opstanku.

Na taj način, migracije mogu imati pozitivne i negativne učinke na društvenu transformaciju, kako na izvorištima migracija, tako i na njihovim odredištima.

Održiv ekonomski rast, produktivno zapošljavanje i dostojan rad za sve, osiguravanje jednakih mogućnosti na obrazovanje i zdravstvenu skrb za sve, su čimbenici koji se nalaze u motivima migranata. Kako su takvi motivi ujedno i sadržani u ciljevima održivog razvoja, temeljni cilj ovog rada je dati odgovor na pitanje međuovisnosti migracija i ciljeva održivog razvoja. U tu svrhu će se, s jedne strane, ispitati koliko su ti čimbenici motivirajući za donošenje odluke o migraciji, a s druge strane kakav je utjecaj migracija na održivost mirovinskog, zdravstvenog, obrazovnog, socijalnog sustava, te tržišta rada.

U svrhu obrade ove teme, u radu će se prikazati teorijski pristup migracijama, migracijski trendovi u Republici Hrvatskoj, odnos demografskih kretanja i elemenata održivog razvoja kao što su tržište rada i javne financije koje trebaju osigurati održivost mirovinskog, zdravstvenog, obrazovnog, socijalnog sustava, te će biti provedeno empirijsko istraživanje o stavovima i percepciji mladih o međuovisnosti održivog razvoja i iseljavanja iz Hrvatske.

Ostali ciljevi istraživanja su:

- Utvrditi potisne i privlačne čimbenike migracija u Hrvatskoj
- Utvrditi ekonomske, političke, društvene, psihološke ili okolišne razloge za iseljavanje u Hrvatskoj
- Analizirati stupanj racionalnosti pri donošenju odluke o migraciji u Hrvatskoj
- Utvrditi razloge za ostanak, te koji su čimbenici koji odvraćaju ljude koji razmišljaju o iseljavanju da doista i ne ise.
- Ispitati poduzima li Vlada Republike Hrvatske prave mjere da bi zaustavila odljev stanovništva iz zemlje

1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka

U svrhu pisanju ovoga rada će biti korišteni primarni i sekundarni izvori podataka. Kao sekundarni izvori podataka će se koristiti znanstvena i stručna literature, te statističke baze podataka. Na temelju tako prikupljenih podataka će se napraviti teorijski dio rada kroz koji će se prikazati pregled dosadašnjih teorijskih saznanja na temu migracija.

U radu će se također provesti i empirijsko istraživanje o stavovima i percepciji mladih o međuovisnosti održivog razvoja i iseljavanja iz Hrvatske. Za potrebe istraživanja će biti provedena online anketa putem Google Forms-a. Istraživanje će se provesti na prigodno odabranom uzorku nad članovima društvenih mreža na kojima se okupljaju studenti i mladi. Budući da je uzorak ograničen prisustvom ispitanika na društvenim mrežama, može ga se klasificirati kao prigodan, ali će unutar te prigodne populacije uzorak biti slučajan.

Čestice će se formirati nakon što se na temelju teorijskog djela rada utvrdi model i njegove bitne sastavnice. Sama anketna pitanja će biti zatvorenog tipa s ponuđenim odgovorima ili Likertovom ljestvicom od 5 stupnjeva.

Najvažnije ograničenje ovog istraživanja se odnosi na uzorak iz već opisanih razloga.

U svrhu pisanja teorijskog i empirijskog rada će se koristiti sljedeće znanstvene i stručne metode: induktivna i deduktivna metoda, metoda analize i sinteze, metoda apstrakcije i konkretizacije, metoda generalizacije i specijalizacije, metoda dokazivanja i opovrgavanja, metoda klasifikacije, metoda deskripcije, metoda kompilacije, komparativna metoda, te statistička metoda i matematička metoda.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Ovaj diplomski rad je strukturiran u pet poglavlja.

U prvom poglavlju se iznosi predmet i cilj rada, izvori i metode prikupljanja podataka, te sadržaj i struktura rada.

U drugom poglavlju se iznosi teorijski okvir migracija. Pri tome se pojmovno definiraju migracije, iznosi se pregled najznačajnijih teorija migracija, determinante migracija, te politike upravljanja migracijama.

U trećem poglavlju se obrađuje povezanost migracija i održivog razvoja. U tu svrhu se prikazuje povezanost migracija s Agendom 2030, povezanost migracija i tržišta rada, te utjecaj migracija na održivi razvoj i održive financije.

U četvrtome poglavlju se prikazuju rezultati empirijskog istraživanja o stavovima i percepciji mladih o međuovisnosti održivog razvoja i iseljavanja iz Hrvatske.

U posljednjem, zaključnom poglavlju se iznose zaključna razmatranja do kojih se došlo u ovome radu.

2. TEORIJSKI PRISTUP MIGRACIJAMA

2.1. Pojmovno određenje, uzroci i vrste migracija

Teoretska rasprava o ljudskoj mobilnosti ubrzano se širi, međutim ne postoji niti jedna teorija koja može pokriti svu složenost migracijskih tokova. Porast raznolikosti migracija u globalnoj ekonomiji koja se širi učinilo je prirodu migracije složenijom u svim aspektima – motivaciji za migracijom i vrsti migranata (studenti, radnici, turisti, itd.).¹

Raščlambom definicija migracija je moguće učiniti klasifikaciju na definicije primordijalnih migracija i definicije modernih migracija. Definicije primordijalnih migracija determiniraju prvotna migratorna kretanja ljudi (obuhvaćene u sintagmama kretanja, prelaska i sl.) koja su kroz povijest opisana kao kretanja stanovništva koja su nastala kao potraga za hranom u vidu traženja kvalitetnijih pašnjaka. Primordijalne definicije u velikom broju država svijeta predstavljaju stvar povijesti. Osim u pogledu njihove zastarjelosti, primordijalne definicije su uglavnom preširoke, pa ih je teško primijeniti na moderna migratorna kretanja.²

Druga je grupa definicija novijeg podrijetla, ali se raščlambom analiziraju tzv. temeljne definicije, privremene definicije i složene definicije. Temeljne definicije migracije definiraju se kao kretanje i promjena mjesta boravišta, izostavljajući potpuno čimbenik namjere trajnijeg nastanjenja čime može doći do konflikta između migracija u svrhu turističkih kretanja i migracija koje imaju druge svrhe. Drugu podgrupu modernih definicija čine tzv. privremene definicije koje svako kretanje stanovništva koje je trajnijeg značaja definiraju kao migracije, ali bez uvođenja elementa svrhe trajne promjene prebivališta. Konačno, složene definicije obuhvatile su dodatne elemente koji su od esencijalne važnosti za razumijevanje suvremenih migracija kao društvene pojave koja se tijekom stoljeća razvoja i napretka čovječanstva znatno promijenila zbog promjene razloga migratornih kretanja stanovništva. Moderne migracije obuhvaćaju razloge koji su u davnoj povijesti bili društveno neprihvatljivi, kao npr. preseljenje zbog pronalaska posla u drugoj državi, bolje zdravstvene skrbi, bolje kvalitete života, sklapanja braka u inozemstvu, spajanja obitelji i sl.³

Osnovna tipologija migracija u demografiji izvodi se najčešće prema kriterijima:⁴

¹Gheasi, M., Nijkamp, P. (2017). A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI. *Economics* 2017, 5, 31, str. 5

²Špadina, H. (2013). Radne migracije državljana trećih država u EU: pravni okvir, problemi i perspektive. Doktorski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, str. 7-8

³Špadina, H. (2013). Radne migracije državljana trećih država u EU: pravni okvir, problemi i perspektive. Doktorski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, str. 9-10

⁴Peračković, K. (2006). Sociološki pristup u istraživanju procesa povratnih migracija. *Društvena istraživanja: Journal for General Social Issues*, Vol. 15 No. 3 (83), str. 477

- 1) državnih granica (vanjske i unutarnje migracije),
- 2) vremena (definitivne, tj. konačne i privremene – sezonske i dnevne),
- 3) uzroka (ekonomske i neekonomske – političke, ekološke, individualno-psihološke),
- 4) dobrovoljnosti (dobrovoljne i prisilne) i
- 5) organiziranosti (organizirane i spontane)

Osnovna podjela migracija, s obzirom na razlog migracije je na:⁵

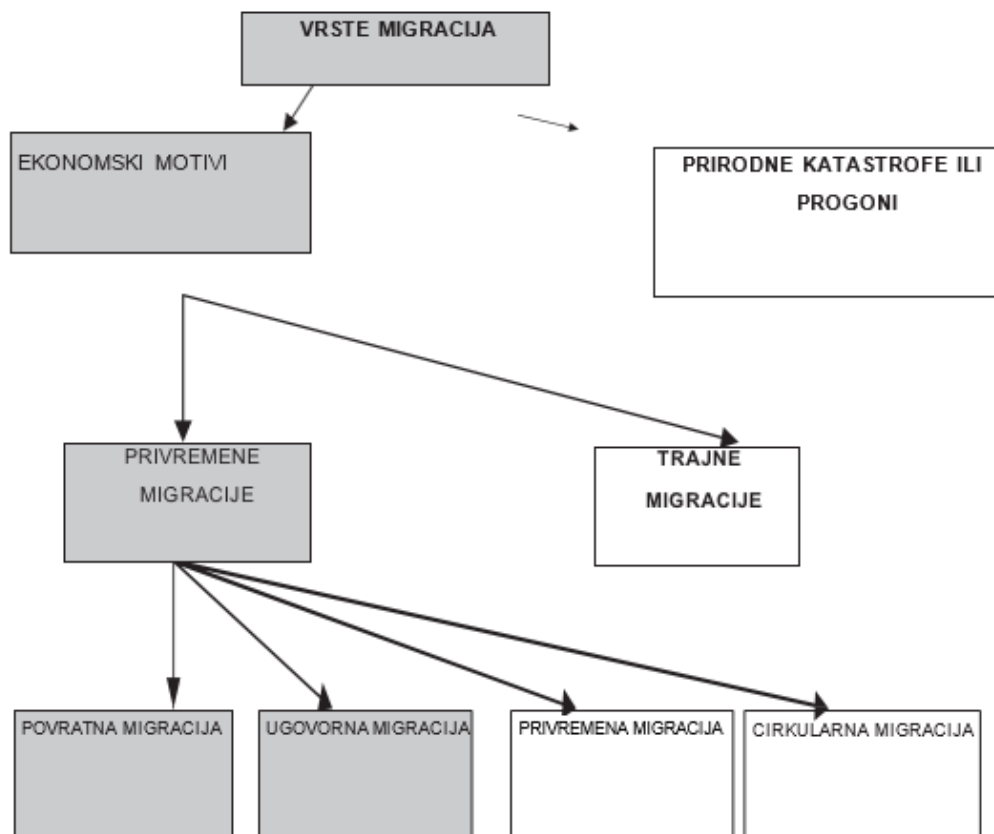
- prisilno raseljavanje
- dobrovoljna ekonomska migracija

Međutim, tu se pojavljuje konceptualna zagonetka dobrovoljnosti. U kojoj mjeri je moguće klasificirati migraciju kao dobrovoljnu ako se migrant ne želi preseliti, ali to čini radi dugotrajne ekonomske budućnosti obitelji? Možda je ovdje moguće tvrditi da ta osoba nema suštinske želje preseliti, ali da odluka o preseljenju i dalje proizlazi iz autonomne odluke o žrtvi za individualnu dobrobit. Ali što ako pojedini članovi obitelji ili kućanstva izvrše golem društveni pritisak da migrant migrira protiv vlastite želje? To bi se na primjer moglo primijeniti na adolescenta kojeg su roditelji poslali u internat u inozemstvo, ali i radni migranti koji se sele u inozemstvo raditi zbog društvenih očekivanja obitelj. To pokazuje suštinski nejasne linije između pojmova "dobrovoljna" i "prisilna" migracija.⁶

Slika 1. Vrste migracija

⁵Boswell, C. (2002). Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union. Working Paper No.73. As a part of Policy Development and Evaluation Service's New Issues in Refugee Research Serie, str. 2

⁶Hein de Haas (2014). Migration Theory: Quo Vadis? DEMIG project paper 24, str. 34

Izvor: Dustmann, C., Weiss, Y. (2007). ReturnMigration: TheoryandEmpiricalEvidencefromthe UK. British Journal ofIndustrialRelations 45:2 June 2007 0007–1080 pp. 236–256. Str. 238

Privremene migracije mogu se ponovno pod razvrstati:⁷

- Cirkulacijska migracija, radnici migranti često se kreću između domaćina i zemlje porijekla. U zemlji prijema borave, na primjer, kratko vrijeme u sezoni žetve. Cirkulacijsku migraciju često potiče prekomjerna sezonska potražnja za radnom snagom u zemlji koja se ne može zadovoljiti od strane domaće radne snage po odgovarajućim cijenama.
- Privremena migracija opisuje situaciju u kojoj se migranti kreću kroz različite zemlje domaćina prije nego što eventualno stignu na krajnje odredište. U novije vrijeme sve je veći broj (često ilegalnih) imigranata iz Afrike ili Azije koji u Europu ulaze kroz

⁷Dustmann, C., Weiss, Y. (2007). ReturnMigration: TheoryandEmpiricalEvidencefromthe UK. British Journal ofIndustrialRelations 45:2 June 2007 0007–1080 pp. 236–256. Str. 238

Italiju, Španjolsku ili Portugal, a zatim sele u sjeverne zemlje poput Njemačke, Velike Britanije ili Švedske.

- Ugovorna migracija je privremena migracija u kojoj migrant odlazi u zemlju prijema na ograničeni broj godina i gdje se trajanje migracija egzogeno određuje, na primjer, dozvolom boravka ili ugovorom o radu.
- Povratna migracija je vrsta migracije koja se najčešće podrazumijeva pod pojmom privremene migracije. Povratna migracija je ona u kojoj se migranti sami vraćaju u zemlju podrijetla vlastitim izborom, često nakon provedenog značajnog razdoblja u inozemstvu.

Iako kvantitativne studije opetovano primjećuju da razlike u dohotku u prosjeku imaju pozitivan učinak na migraciju, to često ne pomaže objasniti temeljne pojave varijacije, obrasce i nejednakosti. Na primjer, postoji velika migracija između područja i zemalja unatoč nedostatku značajnih razlika u prihodima.⁸

Tablica 1. Potisni i privlačni čimbenici migracija

<p>A) Potencijalni trošak napuštanja zemlje- inhibicijski čimbenici</p> <p>a. Prijevoz do novog odredišta</p> <p>b. Neizvjesnost vezana za pronalaženje novog radnog mjesta, problem smještaja dok se traži posao.</p> <p>c. Troškovi života dok se traži posao</p> <p>d. Potreba za socijalnom mobilnošću prema gore (npr. osobna higijena, obrazovanje, odjeća)</p> <p>e. Osjećaj otuđenosti</p> <p>f. Nedostatak poštovanja i prihvatanja u nepoznatom okruženje</p> <p>g. Nužnost poznavanja i upotrebe novog jezika</p>	<p>B) Potencijalne koristi od napuštanja zemlje</p> <p>a. Veće plaće</p> <p>b. Prilika za odabir radnog mjesta,</p> <p>c. Poboljšanje životnog stanja</p> <p>d. Prilika za poboljšanje razine obrazovanje, šansa za samo ispunjenje, porast razine ambicija</p> <p>e. Potencijal za razvoj i obrazovanje djece,</p> <p>f. Viši status i životni standard</p> <p>g. Atraktivan društveni život</p> <p>h. Povoljni etnički rasni vjerski politički i socijalni uvjeti, politička stabilnost, zakonito upravljanje, demokratski pluralizam,</p>
--	--

⁸Hein de Haas (2014). MigrationTheory: Quo Vadis? DEMIG projectpaper 24, str. 9

h. Nužnost promjene prethodnih načina ponašanja, navika, veza isl.	jednake ekonomske mogućnosti.
C) potencijalni trošak ostanka u zemlji a. Poteškoće u pronalaženju posla, dostupnost posla koji odgovara težnjama pojedinaca b. Nezadovoljavajuće društveno i političko okruženje c. Kršenje osnovnih ljudskih prava d. Etničke, socijalne, političke i vjerske nejednakosti e. Međunarodni sukobi, unutarnji sukobi, politička nestabilnost, prirodna katastrofa, nezaposlenost.	D) potencijalne koristi boravka u zemlji odredišta a. Jeftin smještaj (ili relativno stabilan na stan) b. Relativno ugodan životni standard c. Obiteljska podrška, dobri odnosi s obitelji i društvenim skupinama d. Blizina članova zajednice e. socijalni status f. Komfor koja proizlazi iz mogućnosti za održavanjem materinjeg jezika, tradicije, običaja, načina odijevanja

Izvor: PushandPullFactorsandLee'sTheoryofMigration. Dostupno na:

http://epgp.inflibnet.ac.in/epgpdata/uploads/epgp_content/S000453PO/P001844/M029737/ET/1525155291PS_MU_15Lee_Migration_Theory__Push_and_pullModule15Paper10Ed.pdf
(01.04.2021)

Daljnja podjela migracija može se načiniti prema sljedećim kriterijima:⁹

- Na temelju trajanja migracija, migracije se dijele na dnevne, tjedne, slučajne, periodične, sezonske, privremene, dugoročne i definitivne;
- Na temelju obujma migracije se dijele na masovne, umjerene i slabe;
- Na temelju zakonitosti migracije se dijele na zakonite i nezakonite migracije (koje se još nazivaju dokumentirane i nedokumentirane migracije)
- Na temelju stupnja naobrazbe migranata migracije se dijele na migracije nekvalificirane i niskokvalificirane radne snage, migracije srednje kvalificirane radne snage, migracije stručne i visokokvalificirane radne snage
- Na temelju organiziranosti migracije se dijele na organizirane i stihijske

⁹Špadina, H. (2013). Radne migracije državljana trećih država u EU: pravni okvir, problemi i perspektive. Doktorski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, str. 16-17

- Na temelju udaljenosti migracije se dijele na bliže i udaljene migracije
- Na temelju teritorijalnosti migracije se dijele na interkontinentalne, međunarodne, unutardržavne, lokalne, urbane i ruralne

Kriterij društvenog statusa migracije → društveno nepriznate migracije (u kojima su određene kategorije radnika migranata svrstane u najniži društveni sloj, a radnici državljani ni ne iskazuju interes za obavljanje društveno nepriznatih poslova) i elitne migracije (posebna kategorija migracija visokokvalificiranih migranata kojima *inter alia* pripadaju menadžeri, visoko kvalificirano tehničko osoblje, poslovni ljudi, znanstvenici, diplomati, umjetnici, službenici međunarodnih organizacija, uspješni sportaši, itd.).

2.2. Teorije migracija

Istraživanja međunarodnih migracija razvila su širok spektar teoretskih pristupa kako bi se objasnilo podrijetlo, obrasci i obilježja migracijskih tokova. Nekoliko pristupa pokušalo je riješiti specifična migracijska kretanja u određenim vremenskim razdobljima, ali ostavljaju po strani različite migracijske tokove koji očito odgovaraju na osobite kombinacije ekonomskih, socijalnih i političkih okolnosti. Na jednoj krajnosti teorijskog spektra nalazi se neoklasični ekonomski pristup - u kojem migranti odgovaraju na prostornu raspodjela proizvodnih čimbenika koji se kreću iz područja gdje su kapital i ekonomske mogućnosti ograničene na regije s obiljem kapitala, ekonomskim rastom i mogućnosti zapošljavanja, pri čemu odluke proizlaze iz racionalnih procjena troškova i koristi pojedinca. Na suprotnom kraju su pristupi usredotočeni na sociološke varijable bez uključivanja ekonomskih ili političkih čimbenika.¹⁰

Prvi pokušaj objašnjenja razloga zbog kojih ljudi migriraju učinio je Ernest Ravenstein 1885. godine, kada je objavio djelo "Migracijski zakoni". Ravenstein je došao do zaključka da je migracija rezultat procesa potiskivanja i privlačenja koji tjera ljude da prelaze granice, bilo da ih guraju nepovoljni uvjeti njihovih zemalja ili ih domaćin privlači povoljnim uvjetima u svojoj zemlji. Teorije migracije dvadesetog stoljeća oslanjaju se na Ravensteinove zakone migracije¹¹.

¹⁰Velázquez, F.C. (2000). Approaches To TheStudyOf International Migration: A ReviewEstudiosFronterizos, vol. 1, núm. 1, 2000. str. 162

¹¹Karakoulaki, M.,Southgate L., Steiner, J. (2018). IntroducingCriticalPerspectives on Migration. E-International Relations

Neoklasična ekonomska teorija, koja se uglavnom koristi za opisivanje migracija između dvije zemlje, sugerira da postoji korelacija između globalne ponude i potražnje za radnom snagom i razloga zbog kojih ljudi migriraju, prvenstveno vođeni razlikama u plaćama među zemljopisnim područjima.¹² Neoklasična ekonomska teorija se sastoji od tri glavne vrste, koje se međusobno ne isključuju:¹³

- Makro teorije ističu strukturne, objektivne uvjete koji djeluju kao potisni i privlačni čimbenici migracija. U slučaju ekonomske migracije, potisni čimbenici obično uključuju ekonomske uvjete kao što su nezaposlenost i niske plaće u odnosu na zemlju odredišta. Privlačni bi i faktori bili migracijsko zakonodavstvo i stanje na tržištu rada u zemljama prijema.
- Mezo teorije odbacuju makro fokus na potisne i privlačne čimbenike, te lociraju migracijske tokove unutar složenog sustava veza između država. Dva su koncepta posebno važna za mezo teorije: sustavi i mreže. Ova teorija pretpostavlja da se migracija događa unutar migracijskog sustava, tj. skupina zemalja povezanih ekonomskim, političkim i kulturnim vezama kao i migracijskim tokovima. Stoga se uvjeti koji generiraju migracije shvaćaju kao dinamika ili odnosi između dva područja, a ne skupa objektivnih pokazatelja. Mreže se odnose na skup individualnih i kolektivnih aktera (stvarni i potencijalni migranti, njihove obitelji, tvrtke, vjerske ili socijalne skupine i sl.) i višestruke društvene i simboličke veze koje ih povezuju. Jednom formirane, mreže mogu bitno utjecati na smjer i opseg migracijskih tokova, pružajući resurse koji pomažu ljudima u kretanju, kao što su informacije, kontakti, ekonomska i socijalna podrška.
- Mikro teorije su usredotočene na čimbenike koji utječu na pojedinačne odluke o migraciji, analizirajući kako potencijalni migranti vrednuju različite troškove i koristi od migracija. Troškovi mogu uključivati financijske i psihološke resurse koji se ulažu u preseljenje i integraciju u zemlji odredišta, dok bi pogodnosti mogle uključivati veću plaću ili fizička sigurnost. Mikro teorije su važna razina analize u smislu prikaza kako pojedinci interno obrađuju i procjenjuju različite uvjete migracija, pa u tom smislu one pružaju oblik provjere ili kontrole za makro i Mezo teorije, opisujući kako pojedinci zapravo donose odluke.

¹²Karakoulaki, M., Southgate L., Steiner, J. (2018). *Introducing Critical Perspectives on Migration*. E-International Relations

¹³Boswell, C. (2002). *Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union*. Working Paper No.73. As a part of Policy Development and Evaluation Service's New Issues in Refugee Research Serie, str. 3-4

Neoklasične makroekonomske i mikroekonomske teorije pokušavaju objasniti, između ostalog, mehanizam migracija radne snage. Prvi (neoklasični makroekonomski) okvir ukazuje na to da se migracija događa kao rezultat procesa gospodarskog razvoja. Prema ovoj teoriji, pojedinci pokušavaju maksimizirati svoj prihod; dakle, migriraju u regije s višim nadnicama. Zemlja porijekla također uživa beneficije: prvo, migranti smanjuju omjer rada i kapitala; i, drugo, migranti nadoknađuju odsutnost slanjem doznaka u njihove matične zemlje. Dugoročno, smanjenje omjera rada i kapitala uklonio bi poticaje za migraciju. Dalje, neoklasična mikroekonomska teorija pretpostavlja da se migracija radne snage ne događa samo zbog razlika u plaćama, već i zato što migranti donose racionalnu odluku na temelju troškova i koristi. Osim razlika u plaćama i mogućnosti zapošljavanja, na odluku utječu i financijski troškovi kao što su: putni trošak; razdoblje nezaposlenosti u zemlji odredišta; i psihološki troškovi (napuštanje obitelji i prijatelja).¹⁴

Većina istraživanja temeljenih na neoklasičnim pristupima pretpostavlja da migranti svoj odabir zemalja odredišta temelje na učinkovitom analizu troškova i koristi. Nasuprot njima, teorije ljudskog kapitala uzimaju u obzir i novčane i nenovčane koristi i troškove. Naime, dok ekonomske teorije mogu objasniti zašto je za neke društvene skupine vjerojatnije da će se odlučiti na migracije od drugih, one ne mogu objasniti razlike u ponašanju pojedinaca sa sličnim ekonomskim karakteristikama. Te varijacije dijelom proizlaze iz mnoštva ekonomskih i neekonomskih čimbenika koji utječu na donošenje odluka.¹⁵

Osim gore spomenutih teorija, prije nekoliko desetljeća Piore (1979) je uveo dualnu teoriju tržišta rada. Ova teorija tvrdi da migracije ne uzrokuju potisni čimbenici (niske plaće), nego čimbenici privlačenja koji uzrokuju unutarnju i međunarodnu migraciju. U današnje vrijeme, razne razvijene zemlje očajnički trebaju nekvalificirane i jeftine zaposlenike za poslove koji se nalaze na dnu društvene hijerarhije i koji su nisko plaćeni poslovi za koje starosjedioci nisu zainteresirani.¹⁶Riječ je o tzv. „3D poslovima”, prljavim, opasnim i teškim poslovima (*dirty, dangerous, difficult jobs*). Pretpostavke teorije dualnog tržišta rada nisu u suprotnosti sa neoklasičnom mikro teorijom koja polazi od racionalnog izbora pojedinca koji se rukovodi

¹⁴Gheasi , M., Nijkamp ,P. (2017). A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI. *Economies* 2017, 5, 31, str. 4

¹⁵Balaž, V., Williams, A. M., Fifečkova, E. (2016) Migration Decision Making as Complex Choice: Eliciting Decision Weights Under Conditions of Imperfect and Complex Information Through Experimental Methods. *Popul. Space Place*, 22: 36– 53. doi: 10.1002/psp.1858. str. 3-4

¹⁶Gheasi , M., Nijkamp ,P. (2017). A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI. *Economies* 2017, 5, 31, str. 5

maksimizacijom očekivanog dohotka¹⁷. Stoga su niskokvalificirani (i uglavnom nedokumentirani) migranti često popunjavali takva upražnjena mjesta.

Do masovnih migracija ne dolazi samo zbog razlika u nadnicama, kao što to objašnjavaju neoklasični ekonomisti, već i zbog brojnih drugih čimbenika koje sociolozi identificiraju kao potisne i privlačne čimbenike. Faktori potiskivanja, poput prirodnih katastrofa, građanskih ratova, sukoba itd. mogu prisiliti milijune ljudi da se presele iz zemlje podrijetla u druge zemlje. Faktori privlačenja uključuju viši životni standard, bolje mogućnosti zapošljavanja, bolji obrazovni sustav itd. Ovaj je model postao dominantni model u migracijskoj literaturi, jer uključuje ne samo važne čimbenike koji imaju utjecaj na migraciju donošenja odluka, nego i zato jer je u stanju integrirati i druge teorijske uvide. Međutim, ova teorija ne daje odgovor na neka pitanja kao na primjer, zašto neke regije proizvode više migranata od drugih i zašto smjer migracijskih tokova često nije konačan.¹⁸

Migracijska teorija nove ekonomije ukazuje na to da je migracija obiteljska odluka i da ljudi migriraju ne samo kako bi maksimizirali svoje prihode. Za ovu teoriju je važna obitelj jer za razliku od pojedinaca, obitelji su u stanju kontrolirati rizik unutar svojih kućanstava diverzifikacijom raspodjele resursa kućanstava. Na primjer, obitelj će vjerojatno poslati fizički sposobne članove svoje obitelji u inozemstvo na posao i uložiti u bolje obrazovanje ostalih. Za razliku od neoklasične teorije migracije gdje se povratna migracija tretira kao faktor neuspjeha, u teoriju nove ekonomije povratnici se smatraju uspješnima, jer su postigli maksimalnu korist od migracije i vratili se kući s akumuliranom ušteđevinom ili znanjem. Ova teorija nije bez kritika, jer u ovoj teoriji postoje tri glavne slabe točke: prvo, ova se teorija jako usredotočuje na ponudu radne snage i zanemaruje stranu potražnje; drugo, iz operativne perspektive, bolje se uklapa u siromašne i nerazvijene regije od bogatih i urbanih područja; i, treće, nije u stanju objasniti zašto se cijela obitelj odlučuje na migraciju¹⁹.

Teorija svjetskog sustava se temelji na razmišljanju da do međunarodnih migracija radne snage dolazi zahvaljujući razvoju kapitalizma i globalnog tržišta, pri čemu je osobito važan snažan ulazak kapitalističkog načina proizvodnje u društva koja nemaju kapitalističko gospodarstvo. Teorija svjetskog sustava promatra tijekove kapitala i radne snage za koje smatra da se međusobno prate, ali u suprotnom pravcu. Naime dotok kapitala i novih

¹⁷Peković, D. (2009). Prikaz ekonomskih podsticaja migracionih tokova radne snage i njihova empirijska analiza. Škola biznisa, naučno stručni časopis. str. 65

¹⁸Gheasi, M., Nijkamp, P. (2017). A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI. *Economies* 2017, 5, 31, str. 4

¹⁹Gheasi, M., Nijkamp, P. (2017). A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI. *Economies* 2017, 5, 31, str. 4

tehnologija u manje razvijena područja u potrazi za sirovinama, jeftinom radnom snagom i tržištem, potiču migracijska kretanja radne snage²⁰.

Ukratko, razlike između spomenutih teorija su sljedeće: nove ekonomske teorije migracije u razlozima za migraciju ne vide samo tržište rada. Teorija dvostrukog tržišta rada, teorija svjetskih sustava i pristup svjetskom društvu usredotočeni su na sile koji djeluju na agregiranoj makro razini. Teorija dvostrukog tržišta rada povezuje migraciju sa strukturnim zahtjevima suvremene industrijske ekonomije. Teorija svjetskog sustava migraciju vidi kao prirodnu posljedicu ekonomske globalizacije i prodora na tržište preko nacionalnih granica. Pristup svjetskog društva usredotočen je na kulturnu globalizaciju, gdje ljudi sve više dijele kulturne vrijednosti širom svijeta, a time također uočavaju ekonomske neravnoteže, a kao posljedica toga nastaju migracije.²¹

Međutim, različite teorije ne isključuju jedna drugu, nego se nadopunjuju. Naime, različite teorije migracije potencijalno se mogu kombinirati u četiri analitičke dimenzije²²:

- Na različitim razinama analize : objašnjenja migracija na makro, mezo i mikrorazini mogu zahtijevati različite konceptualne alate.
- U različitim (geografskim, regionalnim, nacionalnim) kontekstima. Na primjer, neoklasične teorije možda bolje djeluje na objašnjavanje migracija u bogatim zemljama u kojima se većina ljudi suočava sa relativno malo ograničenja za mobilnost, dok bi povijesno-strukturni pristupi mogli biti korisniji za objašnjenje migracija u siromašnim zemljama i područjima.
- U različitim vremenskim trenucima pokretači i unutarnja dinamika migracijskih procesa često se promjene s vremenom, a time se mijenja i objašnjenje socijalnih, kulturnih i ekonomskih mehanizama takvih migracija. Na primjer, analiza meksičke migracije tijekom razdoblja 1970–2000 je identificirala četiri različita tipa migranata i utvrdila je da ove vrste odgovaraju određenim vremenskim razdobljima, ovisno o promjeni uvjeta u obje zemlje.
- U različitim društvenim skupinama: čak i u istom vremenskom trenutku i u istom zemljopisnom i nacionalnom kontekstu, migracija je društveno diferenciran proces i vjerojatno će različite teorije imati različit stupanj primjenjivosti na različita zanimanja, vještine, prihode ili etničku pripadnost. Na primjer neoklasične pretpostavke mogu relativno

²⁰Peković, D. (2009). Prikaz ekonomskih podsticaja migracionih tokova radne snage i njihova empirijska analiza. Škola biznisa, naučno stručni časopis.str. 66

²¹Thieme, S. (2006). SocialNetworksandMigration: Far West NepaleseLabourMigrantsin Delhi. Münster: pp. 36-40. str. 1

²²Hein de Haas (2014). MigrationTheory: Quo Vadis? DEMIG projectpaper 24, str. 14

dobro objasniti migracije visokokvalificiranih i bogatih migranta iz pod saharske Afrike u zemlje OECD-a, dok su neomarksističke teorije, teorije segmentiranog tržišta rada i teorije mreža koje mogu biti korisnije za razumijevanje obrazaca (redovita ili neredovita) migracija Afrikanaca unutar Afrike ili preko Sredozemlja.

2.3. Ključne determinante suvremenih migracijskih kretanja

Ekonomska teorija ima tendenciju promatrati migracije prvenstveno kao odluku potaknutu očekivanjima ekonomske koristi: veća zarada i veća dobrobit. Međutim, postoje i dodatni faktori koji će vjerojatno utjecati na izbor migranata: kulturne norme i vrijednosti u zemljama podrijetla i odredišta. Konkretno, migranti se mogu odlučiti na migracije jer se osjećaju prognano u svojoj sadašnjoj zemlji porijekla ili zato što su im bliže norme koje prevladavaju u zemlji odredišta od onih u zemlji podrijetla ili iz kombinacije ova dva razloga²³

Ako se preformulira funkcionalistička pretpostavka koja tvrdi da većina ljudi migrira u očekivanju da će na destinaciji naći bolje mogućnosti, malo tko se s takvom tvrdnjom ne bi složilo. Ta je pretpostavka, međutim, toliko općenita i univerzalna da nema velike koristi za objašnjenje prirode migracijskih procesa iz stvarnog života. Naime, poznavanje razloga zašto većina ljudi migriraju ne mora puno pomoći u objašnjavanju migracijskih procesa. Brojne kvantitativne studije doista su potvrdile da čimbenici poput udaljenosti (koji utječu na troškove migracije), veličina mreže (koja također utječe na troškove migracije) i razlike u prihodima snažno utječu na migraciju. Ipak, takve očite zakonitosti mogu vrlo slabo objasniti stvarne migracijske obrasce. Mnogo je empirijskih zagonetki za koje su potrebne sofisticiranije teorije.²⁴

Tipologija teorija na makro, mezo i mikro daje korisnu podlogu za objašnjenje međunarodnih migracija i dobro je polazište za izgradnju opće teorije uzroka migracija. Glavni uzroci odnose se na temeljne strukturne ili systemske uvjete koji pružaju preduvjete za migraciju ili prisilno raseljavanje. U pogledu tih teorija, oni kombiniraju kombinaciju makro i mezo faktora, kao što su ekonomska nerazvijenost, slaba država, socijalna fragmentacija, kao i migracijski sustavi koji oblikuju interakcije između država pošiljateljica i primateljica. Neposredni uzroci odnose se na neposredne uvjete koji pokreću migracije, koje opet mogu biti makro ili mezo: eskalacija nasilnih sukoba, pojedinačni progon, gubitak sredstava za život

²³Berlinschi, R., Fidrmuc, J. (2018). Comfort and conformity: A culture-based theory of migration, LICOS Discussion Paper, No. 405, Katholieke Universiteit Leuven, LICOS Centre for Institutions and Economic Performance. Str. 15

²⁴Hein de Haas (2014). Migration Theory: Quo Vadis? DEMIG project paper 24, str. 8

ili nova prilika u inozemstvu. Tu su još i uvjeti koji omogućuju stvarno putovanje, ulazak i boravak u odredišnim zemljama. Oni uključuju čimbenike kao što su potrebni resursi za migracije, zakoni i granična kontrola, mogućnosti putovanja, i sl. Konačno, tu je i dinamika odnosa između zemlje odredišta i zemlje porijekla²⁵.

Na osnovu teorije Everetta S. Leeja, Jurić raščlanjuje migracije kroz međudnos potisnih i privlačnih čimbenika. Prema njemu su najvažniji potisni čimbenici koji mogu utjecati na migracije sljedeći²⁶:

- čimbenici uzrokovani događajima u prirodnoj okolini (npr. zatvaranje neke industrije i sl. ili prirodne nepogode)
- gospodarski čimbenici koji su najčešće vezeni uz nezaposlenost, nisku razinu plaća i kvalitetu uvjeta života
- politički čimbenici, koji se vežu uz političke nestabilnosti, političke neslobode, političku tiraniju, progone isl.
- društveni čimbenici, koji su vezani uz nemogućnost ostvarivanja nekih ciljeva u društvu kao što su obrazovni ciljevi, ciljevi u pogledu ostvarenja napretka isl.

S druge strane, u privlačne čimbenike spadaju:²⁷

- Ekonomski čimbenici koji se očituju kroz bolje plaće, bolje uvjete rada, bolji životni standard i sl.
- Društveni čimbenici kao što su mogućnost boljeg obrazovanja, usavršavanja, ali i bolji opći standard života uključujući sve segmente društvenog života: od kvalitete stanovanja do političkog uređenja
- Prirodna okolina kao što je klima
- Odlazak za drugim članovima obitelji ili prijateljima

Ovo posljednje ukazuje na to da se migracije razvijaju zahvaljujući migratornim mrežama (teorija socijalnog kapitala). Te mreže su rezultat rodbinskih i prijateljskih veza koje

²⁵Boswell, C. (2002). Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union. Working Paper No.73. As a part of Policy Development and Evaluation Service's New Issues in Refugee Research Serie, str. 4

²⁶Jurić, T. (2017). Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi. Migracijske i etničke teme 33 (2017), 3: 337–371, str. 341

²⁷Jurić, T. (2017). Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi. Migracijske i etničke teme 33 (2017), 3: 337–371, str. 341

povezuju postojeće migrante i buduće migrante i nude pomoć potencijalnim migrantima u početnom snalaženju tijekom migracije.²⁸

Na sve navedeno se još može nadodati da u osnovne čimbenike odluke o migraciji još ulaze i varijable poput društvenog i profesionalnog položaja, doživljaja osobne životne i profesionalne situacije, snage motiva, snažnijim sklonostima prema nekim odredišta, te migracijska povijest obitelji.²⁹

Na koncu treba spomenuti i čimbenike povratnih migracija. Moguće je navesti četiri modela povratnih migracija (teorija neostvarenih ciljeva, teorija cirkularnih migracija, teorija planirane zarade i teorija društvene mreže). Prema tim teorijama se migranti vraćaju zbog toga što nisu našli posao ili dobro plaćeni posao (teorija neostvarenih ciljeva), u svojoj nakani nisu uopće imali namjeru dužeg ostanka (teorija cirkularnih migracija), migranti su ostvarili svoje ciljeve povezane s unaprijed planiranom zaradom (teorija planirane zarade), te na povratak može imati utjecaj i kvaliteta društvenih mreža iz kruga migrantove šire obitelji (teorija društvene mreže).³⁰

2.4. Politike upravljanja migracijama

Međunarodno upravljanje migracijama postalo je popularna krilatica za širok spektar inicijativa kojima je cilj obnavljanje politika koje se odnose na prekogranično kretanje ljudi. Koriste ga brojni akteri, kako unutar tako i izvan vlada. Na međunarodnoj razini pojam intenzivno koriste Međunarodna organizacija za migracije (IOM) (čiji je moto „Upravljanje migracijama u korist svih“), Međunarodni centar za razvoj migracijske politike (ICMPD), Organizacija za sigurnost i Suradnja u Europi (OESS), Vijeće Europe i druge međunarodne agencije.³¹

Migracijski proces involvira kompleksne relacije između migranata, zemlje odredišta i zemlje porijekla. Kako te relacije proizlaze iz različitih domena ljudskog djelovanja, migracije

²⁸Poleti, D. (2013). Savremene radne migracije u evropskom kontekstu – ekonomski i politički aspekti. Sociologija, Vol. LV (2013), N° 2, str. 338

²⁹Jurić, T. (2017). Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi. Migracijske i etničke teme 33 (2017), 3: 337–371, str. 341

³⁰Wertheimer-Baletić, A. (2012). Demografski okviri radne snage u Hrvatskoj u prvoj polovici 21. stoljeća, " EFZG Occasional Publications (Department of Macroeconomics) , u: Zbornik radova znanstvenog skupa: Razvojna strategija malog nacionalnog gospodarstva u globaliziranom svijetu, (ur.). Družić, G .; Družić, I., izdavač: E, izdanje 1, svezak 1, poglavlje 2, stranice 25-41, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Str. 480

³¹Geiger, M., Pécout, A. (2010). The Politics of International Migration Management. London: Palgrave Macmillan, str. 1

postaju nužno predmet različitih pitanja u različitim područjima koji uključuju gospodarstvo, socijalnu skrb, radno pravo, sigurnost, zdravstvo i dr.³²

Migracijska pitanja su predmet interesa velikog broja ljudi u mnogim zemljama, a to sa sobom vuče i određene strahove i zabrinutosti. Neke od ovih briga mogu imati ekonomsko podrijetlo. Strah od gubitka posla ili konkurencija plaća, te zabrinutost zbog troškova socijalnih programa često se navode kao razlozi protivljenja imigraciji. Ostali se razlozi odnose na kulturno otuđenje i strah od toga da će migranti potkopati tradicionalni jezik, religiju, političku moć, porast kriminala ili način života domaćeg stanovništva.³³

U svakom slučaju, političke odluke vezane uz migracije imaju dalekosežne i često nenamjerne posljedice, među ostalim utječući na nacionalnu konkurentnost, društvenu strukturu i kulturni sastav. Kako države mogu maksimizirati koristi od migracije, a istovremeno minimalizirati rizike? Koje alate imaju na raspolaganju kreatori politike kako bi migraciju učinili sigurnom, urednom i redovnom? Migracije nisu samo pitanje ministarstava unutarnjih poslova i ministarstva rada, već i ministarstva socijalne skrbi, ministarstva zdravstva, ministarstva prosvjete i ministarstva vanjskih poslova. Uključenost svih resora vlade osigurava da migracijske politike unapređuju šire interese zemalja i izbjegavaju uski fokus s neželjenim posljedicama i za društvo domaćina i za migrante i njihove zajednice.. Uspješna integracija migranata u društvo domaćina obično je dugoročni pothvat koji zahtijeva resurse, inovativne pristupe i angažman socijalnih, obrazovnih institucija i njihovih instanci u lokalnim zajednicama u kojima migranti žive. Transverzalna priroda migracije također znači da širok raspon aktera, uključujući lokalne vlasti, poslodavce, sindikate, civilno društvo, kao i migrante i njihove zajednice, moraju imati ulogu u upravljanju migracijama. Za to su ključna partnerstva koja proširuju razumijevanje migracije i osiguravaju cjelovite i učinkovite pristupe migracijskim izazovima u svim resorima.³⁴

Općenito, kako će izgledati migracijske politike ovisi o nekoliko čimbenika. Jedan od čimbenika su međunarodni migracijski tokovi, odnosno njihov obujam, pri čemu više stope useljavanja dovode do restriktivnijih politika i obrnuto. Pojava ekonomskih kriza također utječu na migracijske politike. U razdobljima ekonomskih kriza povezani su sa restriktivnim

³²Usher, E. (2004). Osnove upravljanja migracijama: Vodič za kreatore politike djelovanja. International Organization for Migration. Str. 1

³³Card, D., Dustmann, C., Preston, I. (2005). Understanding attitudes to immigration: the migration and minority module of the first European Social Survey. CREAM Discussion Paper No 03/05. str. 2

³⁴Maxwald, R. (). Six essential elements to make migration safe, orderly and regular. Dostupno na: <https://rosanjose.iom.int/site/en/blog/six-essential-elements-make-migration-safe-orderly-and-regular> (02.05.2021)

politikama, dok ekonomska ekspanzija povećava zahtjeve za radnom snagom, što olakšava ulaz migranata u razvijene zemlje. Migracijske politike su i pod konstantnim pritiscima potrebama poslodavaca s jedne strane i sindikata i desnih političkih opcija s druge strane. Osim toga pritisak radi i opće javno mnijenje koje je u nekim razdobljima naklonjeno migracijama, a u nekim se protivi migracijama.³⁵

Platforma za razvoj međunarodnog upravljanja migracijama mora započeti s ograničenim brojem široko dogovorenih funkcija koje odgovaraju na potrebe država i adresiraju stvarne probleme u društvima pogođenim migracijama. Multilateralno upravljanjem međunarodnim migracijama usmjereno je na dobrobit zemlje podrijetla, odredišta i tranzita te za same migrante uključuju sljedećih devet funkcija:³⁶

- Prikupljanje, širenje i analizu podataka i praćenje trendova
- Istraživanje i razvoj politika
- Tehničku pomoć i obuku
- Pružanje usluga
- Platforma za raspravu
- Podršku pregovorima
- Inicijative za borbu protiv trgovine ljudima
- Promicanje razvojnih inicijativa povezanih s migracijama
- Koordinacija

Da bi se migraciju učinilo sigurnom, urednom i redovnom, potrebno je razmotriti neke šire ciljeve. Da bi zemlje iskoristile blagodati migracije, njihove politike i prakse trebaju unaprijediti socioekonomsko blagostanje migranata i društva. Migracija mora biti *win-win* situacija koja njeguje snažne socioekonomske ishode za društvo i migrante. Primjerice, pošteno i etičko zapošljavanje smanjuje rizike da migranti budu zarobljeni u dužničkom ropstvu, podržava lokalnu integraciju i pruža ekonomske i reputacijske koristi poduzećima. Nadalje, to zahtijeva ublažavanje svojstvenih rizika povezanih s kretanjem osoba, posebno onih najugroženijih. To uključuje otkrivanje i sprječavanje ilegalnih migracija, uključujući

³⁵Poleti, D. (2013). Savremene radne migracije u evropskom kontekstu – ekonomski i politički aspekti. Sociologija, Vol. LV (2013), N° 2, str. 344

³⁶Newland, K. (2005). The governance of international migration: mechanisms, processes and institutions. A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration

trgovinu ljudima i krijumčarenje migranata, jačanje imigracije i upravljanje granicama, kao i pružanje pomoći za dobrovoljni povratak, olakšavanje legalne migracije putem viznih shema i izgradnju inkluzivnih javnih zdravstvenih usluga.³⁷

Za migracijske politike su važne i unutrašnje migracije. Naime, budući da se najveći broj migranata kreće u okvirima jedne države, utjecaj migracija na lokalnoj i nacionalnoj razini može biti izraženiji nego efekti međunarodnih migracija. Također, u većini država je u porastu obim unutrašnje migracije, a u nekim zemljama obim unutrašnje migracije premašuje međunarodnu. Pojedina razvojna pitanja obuhvaćena ciljevima održivog razvoja više se odnose na unutrašnje migracije nego na međunarodne. Također, unutrašnje migracije mogu imati važnu ulogu u smanjenju siromaštva i ekonomskom razvoju, budući da se generalno smatra da se siromašnije stanovništvo preseljava na kraćim razdaljinama.³⁸

Međunarodna agenda za upravljanje migracijama temelji se na sljedećem zajedničkim načelima:³⁹

1. Kontinuirano kretanje ljudi preko granica sastavna je značajka brzog globalizirajućeg svijeta.
2. Humano i uredno upravljanje migracijama koristi i državama i migrantima.
3. Glavna odgovornost za upravljanje migracijama leži na državama: svaka država ima pravo i dužnost razviti vlastiti pravni okvir, u skladu s postojećim međunarodnim načelima i normama.
4. Prema međunarodnom običajnom pravu, države su dužne štiti i poštivati temeljna ljudska prava i dostojanstvo migranata. Slično tome, migranti su dužni poštivati zakone države domaćina.
5. Sve države dijele zajednički interes za jačanje međunarodne suradnje u pogledu migracija kako bi se maksimalizirale koristi.
6. Provedba sveobuhvatnih i koherentnih nacionalnih migracijskih politika ključna je za učinkovite međunarodne migracijske politike i suradnje na ovom polju.

³⁷Maxwald, R. (). Sixessentialelements to make migrationsafe, orderlyandregular. Dostupno na: <https://rosanjose.iom.int/site/en/blog/six-essential-elements-make-migration-safe-orderly-and-regular> (02.05.2021)

³⁸Lukic, V. (2020). Izazovi migracija iz ugla ciljeva održivog razvoja. Konferencija: Izazovi održivog razvoja u Srbiji i Europskoj uniji, str. 89

³⁹Berne Initiative (2004). International agenda for migrationmanagement.Dostupno na: <https://www.refworld.org/pdfid/46949e762.pdf> (20.04.2021)

7. Relevantni bilateralni, regionalni i globalni instrumenti pružaju solidne temelje za razvoj kooperativnih pristupa upravljanju migracijama.
8. Poštivanje važećih međunarodnih načela o ljudskim pravima sastavni su dio komponenta bilo kojeg sustava upravljanja migracijama, na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini.
9. Posebno suradnja i dijalog između svih zainteresiranih dionika: Vlade, međunarodnih organizacija, nevladinih organizacija, civilnog društva, uključujući udruge migranata, organizacije poslodavaca i radnika, te medija, važni su elementi za učinkovito partnerstvo u upravljanju migracijama i razvoj sveobuhvatnih i uravnoteženih politika upravljanja migracijama.
10. Bilateralni, regionalni i međuregionalni savjetodavni procesi ključni su za razvoj zajedničkog upravljanja migracijama i doprinos suradnji na globalnoj razini.
11. Učinkovito upravljanje migracijama postiže se uravnoteženim uvažavanjem ekonomskih, socijalnih, političkih, humanitarnih, razvojnih, zdravstvenih i okolišnih čimbenika, uzimajući u obzir temeljne uzroke migracija.
12. Postoji prisan i složen odnos između migracije i razvoja; ako se pravilno upravlja, taj odnos može pridonijeti razvoju država i njihove populacije.
13. Osiguravanje adekvatnih i redovitih kanala za migraciju bitan je element sveobuhvatnog pristupa upravljanju migracijama.
14. Sprečavanje i smanjenje ilegalnih migracija zajednička je odgovornost svih Država uz potporu ostalih dionika.
15. Potrebni su pojačani naponi u borbi protiv trgovine ljudima, krijumčarenja migranata i drugim oblicima međunarodnog kriminala vezanog uz kriminal.
16. Integracija migranata njeguje socijalnu koheziju i političku stabilnost, maksimalizira doprinos kojeg migranti mogu dati i smanjuje slučajeve rasizma i ksenofobije.
17. Obitelj je osnovna jedinica društva i zaslužuje posebnu pažnju. U kontekstu migracija, razdvajanje obitelji sprečava integraciju, dok olakšavanje ponovnog okupljanja obitelji može pridonijeti maksimiziranju pozitivnih učinaka u smislu socijalnih i kulturnih integracija migranata u zajednicu domaćina.

18. Širenje točnih, objektivnih i primjerenih informacija o migracijama omogućuju migrantima donošenje utemeljenih odluka. To je također potrebno i za informiranje javnosti i osiguravanje potpore migracijama i migrantima u društva domaćina.

19. Sustavno prikupljanje, analiza i razmjena pravodobnih, točnih i usporedivih podataka o svim aspektima migracija, uz poštivanje prava na privatnost, važni su za upravljanje migracijama na nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini.

20. Potrebna su daljnja istraživanja svih aspekata migracija kako bi se bolje razumjeli uzroci i posljedice međunarodnih migracija.

3. DEMOGRAFSKI TRENDOVI I ODRŽIVI RAZVOJ

3.1. Migracije i Agenda 2030 za održiv razvoj

Agenda Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030. koja je donesena 2015. godine navodi 17 ciljeva koje treba postići za izgradnju socijalno uključivog, ekološki održivog i ekonomski prosperitetnog društva. Vijeće Europe doprinosi njegovoj provedbi kroz pristup zasnovan na ljudskim pravima zasnovan na njegovoj paneuropskoj dimenziji, institucijama, normativnom okviru i sposobnosti za djelovanje. Ciljevi održivog razvoja Agende 2030, su⁴⁰:

Cilj 1. Svugdje zaustaviti siromaštvo u svim njegovim oblicima

Cilj 2. Ukidanje gladi, postizanje sigurnosti hrane i poboljšana prehrana te promicanje održive poljoprivrede

Cilj 3. Osigurati zdrav život i promicati dobrobit za sve u svim dobnim skupinama

Cilj 4. Osigurati inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje i promicati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve

Cilj 5. Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojke

Cilj 6. Osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodom i kanalizacijom za sve

Cilj 7. Osigurati pristup pristupačnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve

Cilj 8. Promicati održivi, uključiv gospodarski rast, puno i produktivno zapošljavanje i dostojanstven rad za sve

Cilj 9. Izgraditi elastičnu infrastrukturu, promicati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovacije

Cilj 10. Smanjiti nejednakost unutar i među zemljama

Cilj 11. Izgraditi gradove i naselja kao inkluzivne, sigurne, elastične i održive

Cilj 12. Osigurati održive obrasce potrošnje i proizvodnje

Cilj 13. Poduzeti hitne mjere za borbu protiv klimatskih promjena i njihovih utjecaja

Cilj 14. Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održivi razvoj

⁴⁰United Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Dostupno na: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (01.05.2021)

Cilj 15. Zaštititi, obnoviti i promovirati održivu upotrebu kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, boriti se protiv dezertifikacije i zaustaviti i obrnuti degradaciju zemljišta i zaustaviti gubitak biološke raznolikosti

Cilj 16. Promicati mirna i inkluzivna društva za održivi razvoj, omogućiti pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i inkluzivne institucije na svim razinama

Cilj 17. Jačati sredstva za provedbu i revitalizirati globalno partnerstvo za održivi razvoj

Iako se u Agendi nigdje izrijeком ne spominju migracije, iz ciljeva je razvidno da su kao međuresorno pitanje prisutne gotovo u svim točkama. Sa aspekta migracija, ciljevi koji se najviše odnose na migracije su: inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje, rodna ravnopravnost, održivi, uključiv gospodarski rast, puno i produktivno zapošljavanje i dostojanstven rad za sve, smanjenje nejednakost unutar i među zemljama, promocija mirnih i inkluzivnih društava za održivi razvoj, te jačanje globalnog partnerstva za održivi razvoj⁴¹

Međutim, ti se ciljevi, u kontekstu migracija, trebaju promatrati kroz dva aspekta: kroz čimbenike koji dovode do migracija, kao i na osiguranje kvalitete migranata koji su već migrirali ili će migrirati. Ako se promatra kroz čimbenike koji dovode do migracija, onda ostvarenje ciljeva za ukidanje gladi i siromaštva, osiguranje kvalitetnog obrazovanja, osiguranje punog i produktivnog zapošljavanja, promocija održivog, uključivog gospodarskog rasta, te promocija mirnih i inkluzivnih društava, mogu smanjiti potrebu za migracijom kad je ona uzrokovana potisnim čimbenicima. S druge strane, ako se promatra kroz aspekt osiguranja kvalitete migranata koji su već migrirali ili će migrirati, onda tome može doprinijeti ciljevi koji su vezani uz izgradnju inkluzivnih, sigurnih, elastičnih i održivih gradova i naselja i promocija mirnog i inkluzivnog društva za održivi razvoj. Ostvarenje tih ciljeva mogu pomoći kvalitetnijem uključenju migranata u društvo u zemlji domaćina. Svi drugi ciljevi mogu doprinijeti u oba smjera, ali oni ipak nisu toliko ključni u kontekstu migracija.

3.2. Statistički prikaz osnovnih demografskih pokazatelja u Republici Hrvatskoj

Razvoj Hrvatske tijekom posljednjih desetljeća karakteriziraju različiti strukturni i dinamički problemi koji Hrvatsku svrstavaju u red problematičnih zemalja EU. Kad se govori o

⁴¹Lukic, V. (2020). Izazovi migracija iz ugla ciljeva održivog razvoja. Konferencija: Izazovi održivog razvoja u Srbiji i Europskoj uniji, str. 88

prostorno-razvojnim procesima, moguće je identificirati niz problema u domeni demografskoga i gospodarskog razvoja, koji se manifestiraju kao depopulacija i starenje stanovništva u domeni demografskog razvoja, odnosno kao gospodarska recesija ili stagnacija u domeni gospodarskog razvoja⁴².

Kretanje i razvoj stanovništva Hrvatske obilježavaju tri globalna demografska procesa u kojima su se dogodili ukupna i prirodna depopulacija te demografsko starenje. Prvi evolutivni depopulacijski proces je uočen 1958. godine, a odnosi se na reprodukcijску depopulaciju. Reprodukcijska depopulacija je nastala uslijed smanjenja neto stopa reprodukcije, odnosno smanjenju broja ženske djece po jednoj ženi u fertilnom razdoblju (razdoblje kada može roditi). Tada je stopa bila ispod jedan zbog čega će kasnije uslijedit smanjenje mogućnost rađanja zbog smanjenja ženskog kontingenta. Tome treba pridodati i sve veći broj žena koji ulazi u kasnije fertilnu dob, kada znatno manje žena donosi odluku o rađanju. Sve je to dovelo do pada fertiliteta i posljedično kasnije, do redukcije nataliteta⁴³. Drugi evolutivni depopulacijski proces je nastao 1968. godine, a odnosi se na generacijsku depopulaciju. Generacijska depopulacija se očitovala kroz ukupno smanjenje prosječnog broja rođene djece po jednoj ženi u fertilnoj dobi, odnosno stope fertiliteta ispod graničnih 2,1 (iznosila je 1,9). Posljednjih se godina totalna stopa fertiliteta u Hrvatskoj kreće u rasponu od 1,3 do 1,4 i zasigurno predstavlja bitnu odrednicu prirodne depopulacije.⁴⁴

Treći evolutivni, a ujedno i prvi globalni depopulacijski proces u Hrvatskoj je uočen 1991, a odnosi se na prirodno smanjenje stanovništva. Odras prirodne depopulacije je vidljiv u većem broju umrlih od novorođenih koji je od 1991. do 2007 iznosio 118.414 stanovnika, čak i više ako se u statistiku pribroje i kasnije utvrđene žrtve u Domovinskom ratu.⁴⁵ Drugi globalni depopulacijski proces u Hrvatskoj se odnosi na demografsko starenje ili starenje stanovništva, a može se mjeriti koeficijentom starosti i indeksom starenja. U razdoblju između 1961. i 2001. koeficijent starosti je narastao za gotovo 10 poena (s 11,8 na 21,5). U istom razdoblju je indeks starenja narastao za 56 poena (s 34,3 na čak 90,7). To znači da stanovništvo starije od 60 godina ima isti udjel kao mlado stanovništva do 19. godine

⁴²Pejnović, D., Kordej-De Villa, Ž. (2015). Demografski resursi kao indikator i čimbenik dispariteta u regionalnom razvoju Hrvatske. Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja, 2015, 24, 321- 343. str. 322

⁴³Živić, D. (2009). Demografski resursi kao čimbenik nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009. str. 207-226. str 214

⁴⁴Živić, D. (2009). Demografski resursi kao čimbenik nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009. str. 207-226. str. 214

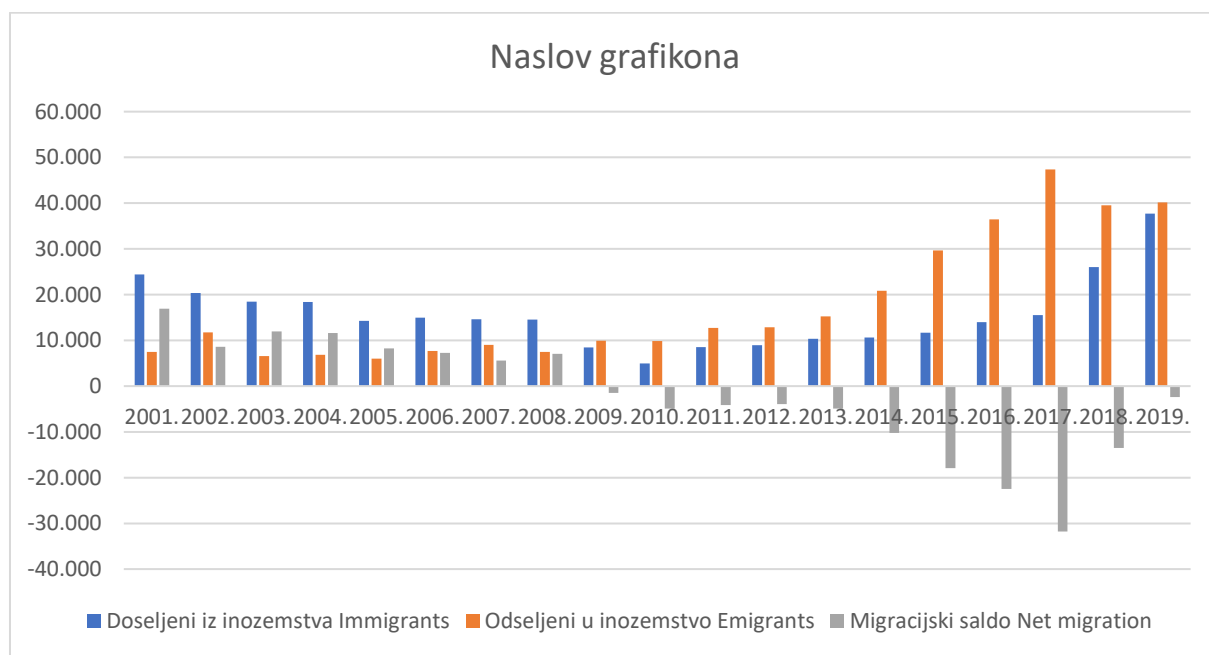
⁴⁵Živić, D. (2009). Demografski resursi kao čimbenik nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009. str. 207-226. str. 214

starosti⁴⁶. Treći globalni evolutivni depopulacijski proces u Hrvatskoj se odnosi na ukupnu depopulaciju koja se utvrđuju kroz popise stanovništva. U među popisu, između 1991. i 2001. godine je utvrđeno smanjenje broja stanovnika.⁴⁷

Iseljavanje iz Hrvatske traje već duže od stoljeća. Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće iseljavanje je najvećim dijelom bilo usmjereno u zemlje Južne i Sjeverne Amerike, da bi kasnije težište prebacilo na zemlje Zapadne Europe, a u kasnijim razdobljima prevladavalo je iseljavanje u Zapadnu Europu, posebice Njemačku. Znakovito je da je na oba vala iseljavanja u zemlje EU utjecao granični režim koji je olakšao to iseljavanje, i to 1960-ih kada je bivša Jugoslavija otvorila svoje granice, te 2013. kada se ukidaju ograničenja na zapošljavanje hrvatskih državljana u većini država EU⁴⁸.

Na grafikonu 1 je prikazan migracijski saldo u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2001-2019.

Grafikon 1. Migracijski saldo u RH u razdoblju 2001-2019

Izvor: Izrada autorice prema podacima DZS-a

Iz grafikona je vidljivo da je u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2001-2008 zabilježen pozitivan migracijski saldo u razdoblju od 2001. do 2019. godine. Od 2009. do 2019 je primjetan negativni neto migracijski saldo.

⁴⁶Živić, D. (2009). Demografski resursi kao čimbenik nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009. str. 207-226. str. 217

⁴⁷Živić, D. (2009). Demografski resursi kao čimbenik nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009. str. 207-226. str. 214

⁴⁸Turk, I., Šimunić, N., Živić, D. (2018). Demografska kriza u Hrvatskoj: zrcalo društvene, ekonomske i vrijednosne krize. Zagreb - Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar ; Ogranak Matice hrvatske u Vukovaru, 2018. str. 73-93, str. 73

Budući da se u migracijskim tokovima obično nalazi stanovništvo u najpovoljnijoj demo reproductivnoj dobi, to rezultira time da u krajevima zahvaćenima emigracijom dolazi do smanjenja broja stanovnika, ali i ubrzanog procesa starenja populacije, a taj proces u dugoročnom horizontu ima znatno teže posljedice po demografsku sliku⁴⁹.

3.3. Međuovisnost demografskih trendova i tržišta rada

Migracija ima ekonomski učinak prije svega jer mijenja veličinu i sastav radne snage zemlje prijema. To proširuje ukupnu ponudu radne snage u odnosu na ostale inpute u proizvodnji i (ako migrantska radna snaga ima drugačiji sastav vještina od postojeće rezidentne radne snage) mijenja relativnu ponudu različite skupine vještina. Gospodarstvo mora na neki način odgovoriti kako bi zaposlilo ovu novu radnu snagu ili će nezaposlenost rasti. Budući da će se poslodavci odlučiti na dodatno zapošljavanje ako se plaće smanje, prirodno je razmotriti mogućnost da će migracije dovesti do smanjenja plaća. Dakle, jednostavna hipoteza o ekonomskom interesu sugerira da će se niže kvalificirani radnici usprotiviti priljevima niskokvalificiranih migranata. S druge strane, visokokvalificirani radnici i poslodavci imaju tendenciju da profitiraju ako se smanje relativne plaće manje kvalificiranih radnika, sugerirajući da će ove skupine biti naklonjene priljevima manje kvalificiranih useljenika. Unatoč intuitivnoj privlačnosti ovog argumenta, sofisticiraniji ekonomski modeli sugeriraju da će utjecaj imigracije na plaće biti relativno malen ili jednak nuli. Standardni model koji ekonomisti koriste za analizu međudržavnih trgovinskih tokova sugerira da prilagodbe u strukturi industrije mogu apsorbirati novu radnu snagu sa malim ili bez promjene plaća. Štoviše, empirijske dokaze da imigracija smanjuje plaće iznenađujuće je teško pronaći. Ipak, neki ekonomisti vjeruju da priljev imigranata smanjuje konkurentne plaće i u svakom se slučaju čini vjerojatnim da bi se niže kvalificirani radnici mogli suprotstaviti imigraciji na temelju uvjerenja da će im to smanjiti ekonomske mogućnosti⁵⁰.

Odlazak migranata iz zemalja porijekla također mijenja veličina i sastav njihove radne snage, potencijalno povećavajući plaće, ali i smanjenje radnika s određenim vještinama.⁵¹

Usprkos velikom broju provedenih znanstvenih i stručnih istraživanja koja su nastojala istražiti utjecaj migracije na tržište, znanstvenici tu nisu postigli suglasje u prvom redu zbog

⁴⁹Turk, I., Šimunić, N., Živić, D. (2018). Demografska kriza u Hrvatskoj: zrcalo društvene, ekonomske i vrijednosne krize. Zagreb - Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar ; Ogranak Matice hrvatske u Vukovaru, 2018. str. 73-93, str. 73

⁵⁰Card, D., Dustmann, C., Preston, I. (2005). Understanding attitudes to immigration: the migration and minority module of the first European Social Survey. CREAM Discussion Paper No 03/05. str. 6

⁵¹Card, D., Dustmann, C., Preston, I. (2005). Understanding attitudes to immigration: the migration and minority module of the first European Social Survey. CREAM Discussion Paper No 03/05. str. 8

različite statističke metodologije migracije. Tužna činjenica da su, unutar statistike koja se bavi demografskim pojavama, migracije najlošije praćena pojava koja je dovela do velikih različitosti između različitih, pa čak i istih istraživanja.⁵²

Zbog toga je često najbolje pokušati objasniti taj utjecaj na modelu, kao pojednostavljenom opisu stvarnosti. Najjednostavniji teorijski model migracija odnosi se na imaginarni između kojih se analizira dva zemljopisno distancirana tržišta rada. U tom modelu je prisutna homogenost rada, odnosno situacija u kojoj se domaći zaposlenici i uvezena radna snaga idealno supstituiraju. Također model pretpostavlja da kapital nije mobilan, te da ne postoje troškovi migracije. U tom modelu dolazi do migracije radne snage s tržišta s nižom nadnicom na tržište s višom nadnicom. To posljedično dovodi do smanjenja broja zaposlenika na tržištu s nižom nadnicom, a povećava na s višom nadnicom. Međutim, istovremeno zbog smanjenja nadnice dolazi i do smanjenja domaće radne snage koja odbija raditi za nižu nadnicu. Zbog toga domaća radna snaga pruža otpor migrantima jer smatraju da su smanjili vrijednost nadnice i na taj način upropaštavaju zaposlenost domaće radne snage. Ako bi model pretpostavio da na tržištu rada postoji nehomogenost u smislu stupnja kvalifikacija, te se pretpostavi krutost nadnica, onda će povećanje broja radnika jedne skupine dovesti do povećanja potražnje za drugom, ali samo u slučaju kad su ove dvije skupine radnika komplementarne. Međutim, kad bi bila riječ o supstitutima, povećanje određene skupine imat će negativan utjecaj na supstitute (skupinu koja ima istu razinu obrazovanja). Ovaj model zanemaruje neizravne učinke na potražnju za radom jer ne uzima u obzir da imigranti također troše, pa time povećavaju potražnju za dobrima, pa time i potražnju za radnom snagom, a što će onda utjecati na povećanje zaposlenosti domaće radne snage, kao i njihove na povećanje njihove nadnice.⁵³

U Europskoj Uniji se očekuje između 2020. i 2025. godine starenje stanovništva što će se dugoročno nužno odraziti na tržište rada zbog promjene veličine i strukture radne snage. Očekivana godišnjih stopa ponude rada ukazuje da će u svim članicama Europske Unije doći do stope rasta s negativnim predznakom u razdoblju između 2020. i 2060. godine⁵⁴

⁵²Penava, M. (2011). Utjecaj migracija na europsko tržište rada. *Ekonomski misao i praksa*, god xx. (2011.) br. 2. (335-362), str. 335

⁵³Penava, M. (2011). Utjecaj migracija na europsko tržište rada. *Ekonomski misao i praksa*, god xx. (2011.) br. 2. (335-362), str. 339

⁵⁴Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir ; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47, str. 22

Smanjivanje populacije, uz pretpostavku *Ceterisparibus*, dovest će do smanjene ponude radne snage i pritiska na niže stope sudjelovanja radnika, zbog čega će doći do smanjenja razine zaposlenosti i produktivnosti koji predstavljaju važne poluge gospodarskog rasta⁵⁵

Smanjenje kontingenta mlađe radne snage i povećanje udjela starijih radnika će rezultirati time da će stariji postati važan bazen za pronalazak radne snage. Potpuno je obrnuti slučaj kada je na tržištu prisutan veći broj mlađe radne snage i kada se na starije radnike gleda kao na višak koji je najbolje umiroviti kako bi ostavili mjesta za mlađe, a kao što je bio slučaj krajem 20. stoljeća.⁵⁶

Smanjenje broja radne snage dovodi do pomaka na krivulji ponude rada ulijevo, uz istovremeno promjenu nagiba krivulje zbog promjene u dobnoj strukturi radne snage. Sve to zajedno dovodi do povećanja neelastičnosti u ponudi rada. Ovu situaciju je moguće sanirati kroz dva moguća pristupa⁵⁷:

- Rješenja koja se oslanjaju na povećanje produktivnosti radne snage;
- Rješenja koja se oslanjaju na povećanje stope participacije radnika. I to kroz dvije moguće alternative:
 - povećanjem neto migracijskih priljeva;
 - pomicanjem dobne granice za umirovljenje, odnosno produljenjem radnog vijeka

Analiza efekata demografskih kretanja na projekciju ponude rada do 2060. po grupama zemalja EU pokazala je sljedeće dominirajuće trendove⁵⁸:

- EU očekuje negativne godišnje stope rasta ponude rada
- EU očekuje značajno povećanje udjela starije radne snage na tržištu radne snage
- Neće sve zemlje moći nadoknaditi te nedostatke pomoću migracijskih tokova

⁵⁵Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir ; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47, str. 25

⁵⁶Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir ; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47, str. 24

⁵⁷Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir ; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47, str. 27-28

⁵⁸Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir ; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47, str. 30-31

- Nove zemlje članice EU ne mogu očekivati povećanje stope udjela radnika iz inozemnih migracija, već samo iz kapaciteta domaće radne snage, a što može postići pomicanjem dobne granice za umirovljenje ili aktivacijom umirovljenika
- Istodobno smanjenje kontingenta zaposlenih i starenje radne snage izazivaju promjene u ponudi rada, u prvom redu predstavlja problem gospodarskog rasta, a manji problem javnih financija i fiskalne održivosti

U razdoblju koje nadolazi, U Republici Hrvatskoj će se povećanje potražnje za radnom snagom moći zadovoljiti jedino pomicanjem dobne granice za umirovljenje. Potražnja za starijom radnom snagom će biti time veća što će doći do smanjenja priljeva mlade radne snage, pa će se taj nedostatak mlade radne snage moći jedino nadoknaditi na taj način. Zbog toga će demografske promjene predstavljati izazov za nositelje ekonomskih politika koji trebaju pripremiti osjetljive mjere prilagodbe.⁵⁹

3.4. Učinci demografskih kretanja u Republici Hrvatskoj na održivost javnih financija

Iseljavanje također može utjecati na javne financije Republike Hrvatske kao zemlje izvora migracije. Važno razmatranje za mnoge zemlje izvora imigranata je protok doznaka od emigranata do članova obitelji koji su ostali u zemlji izvora. Naime, međunarodne doznake važan su izvor prihoda u mnogim zemljama izvora. Potencijalno pozitivno utjecaj doznaka naglašava važan uvid iz ekonomske analize po kojoj migracijski tokovi mogu potencijalno koristiti i domaćinu i zemljama izvora⁶⁰.

Zemlje koje šalju migrante su zabrinute zbog učinka odljeva mozgova i gubitka njihove nadarene i mlade radne snage. Međutim, studije ekonomskog utjecaja na zemlje u razvoju pokazale su da se sve veće iseljavanje može iskoristiti za razvoj dijaspore, pružajući tako zemljama podrijetla, između ostalog, priliku za poticanje ekonomskog razvoj kroz različite kanale kao što su: doznake, izravna strana ulaganja, bilateralna i međunarodna trgovina, itd.⁶¹

⁵⁹Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir ; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47, str. 44

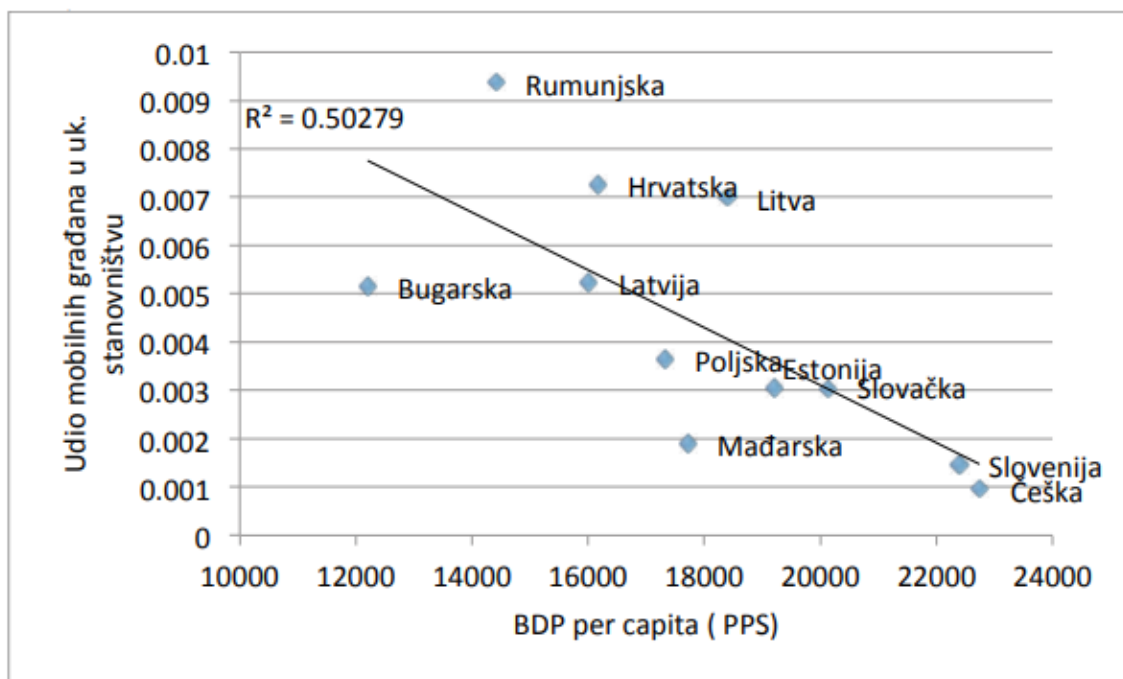
⁶⁰Card, D., Dustmann, C., Preston, I. (2005). Understanding attitudes to immigration: the migration and minority module of the first European Social Survey. CREAM Discussion Paper No 03/05. str. 8

⁶¹Gheasi, M., Nijkamp, P. (2017). A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI. *Economies* 2017, 5, 31

Smanjivanja i starenje ponude rada izazvat će niz socijalnih i ekonomskih efekata što će predstavljati prijetnju ili izazov za ekonomski rast i fiskalnu politiku pojedinačnih nacionalnih ekonomija i Europske unije u cjelini.⁶²

Na grafikonu 2. je prikazana korelacija između udjela migranata u ukupnom stanovništvu i bruto domaćeg proizvoda po stanovniku prema kupovnoj moći u novim članicama EU-a. Na grafikonu se može uočiti visoka korelacija, koja ukazuje na to da su relativno niže plaće i dohodci u zemljama porijekla migranata bili važan faktor iseljavanja. To je moguće primijetiti i u slučaju Hrvatske⁶³.

Grafikon 2. Građani radne dobi novih članica EU-a koji borave u nekoj drugoj zemlji EU-a prema državljanstvu, 2008.-2016.

Izvor: Jovančević, R. (2018). Novi val velikih imigracija u Europi i ekonomske implikacije za Hrvatsku i nove članice Europske unije. EFZG Povremene publikacije (Odjel za makroekonomiju), u: Zbornik radova znanstvenog skupa: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, (ur. Družić, G.; Družić, I., izdavač: Ekonomski fakultet Zagreb; Hrvatska aka,

⁶²Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47, str. 25

⁶³Jovančević, R. (2018). Novi val velikih imigracija u Europi i ekonomske implikacije za Hrvatsku i nove članice Europske unije. EFZG Povremene publikacije (Odjel za makroekonomiju), u: Zbornik radova znanstvenog skupa: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, (ur. Družić, G.; Družić, I., izdavač: Ekonomski fakultet Zagreb; Hrvatska aka, izdanje 1, svezak 1, poglavlje 2, stranice 23-50, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Str. 41

izdanje 1, svezak 1, poglavlje 2, stranice 23-50, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
Str. 41

Veličina i struktura javne potrošnje u godinama koje dolazeće značajno ovisiti o odnosu ovisnosti starije populacije i omjerom mirovinskih izdataka u odnosu na ostale javne izdatke.⁶⁴

3.5. Utjecaj demografskih kretanja na održivi razvoj Republike Hrvatske

Prirodno kretanje stanovništva i migracije uz druge globalizacijske procese snažno utječe na razvoj globalnog gospodarstva.⁶⁵ Ekonomski učinci imigracije nisu ograničeni na konkurenciju na tržištu rada. Migranti plaćaju porez, primaju uplate i koriste javne usluge. Hoće li njihov neto učinak na državni proračun biti pozitivan ili negativan, ovisi o demografskim i ekonomskim karakteristikama useljenika i na prirodu poreza i sustavu naknada u određenoj zemlji. Argument o vlastitom interesu sugerira da bi se moglo očekivati da će se stanovnici usprotiviti priljevima migrantskih skupina koje plaćaju manje poreza nego što primaju beneficija i podržavaju migracijske skupine koje će više plaćati poreza nego što će ostvariti korist. Ovaj potonji slučaj može biti važniji u zemljama s populacijom koja brzo stari, jer migranti u najboljim godinama mogu pridonijeti povoljnom prilagođavanju dobne strukture populacije.⁶⁶

Prema izvještaju Svjetske komisije za životnu sredinu i razvoj, formirane pri Ujedinjenim narodima, koncept održivog razvoja podrazumijeva razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije, ne ugrožavajući pritom mogućnost da i buduće generacije zadovolje svoje potrebe. Obuhvaća dimenzije gospodarskog i društvenog razvoja, i zaštite životne sredine, sa ciljem njihovog uravnoteženja. Migracije, kao jedna od komponenti populacijske dinamike, značajan su čimbenik i ekonomske, i društvene i ekološke dimenzije održivog razvoja. Predstavljaju uzrok, ali i odgovor na promjene u ovim sferama. Ovo je naročito izraženo u suvremeno doba, koje karakteriziraju migracije, a kojega odlikuju sljedeći osnovni procesi:⁶⁷

- Ubrzavanje migracija – povećavanje obujma međunarodnih migracijskih tokova,

⁶⁴Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir ; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47, str. 27

⁶⁵Penava, M. (2011). Utjecaj migracija na europsko tržište rada. *Ekonomski misao i praksa*, god xx. (2011.) br. 2. (335-362), str. 336

⁶⁶Card, D., Dustmann, C., Preston, I. (2005). Understanding attitudes to immigration: the migration and minority module of the first European Social Survey. *CReAM Discussion Paper No 03/05*. str. 8

⁶⁷Lukic, V. (2020). Izazovi migracija iz ugla ciljeva održivog razvoja. *Konferencija: Izazovi održivog razvoja u Srbiji i Europskoj uniji*, str. 86

- Globalizacija migracija – povećanje broja zemalja obuhvaćenih migracijskim kretanjima,
- Diverzifikacija migracija – povećanje raznolikosti strukture emigrantske populacije, ne samo u pogledu zemalja porijekla i drugih karakteristika već i u pogledu kategorija migranata (radne, obiteljske, studentske migracije, tražitelji azila i drugo),
- Feminizacija migracija – povećanje značaja uloge žena u migracijskom procesu,
- Politizacija – porast utjecaja međunarodnih migracija na bilateralne i regionalne odnose, te nacionalne sigurnosne politike država
- Širenje migracijske tranzicije – tradicionalno emigracijske zemlje postaju zemlje tranzitnih migracija, što je često uvod u emigraciju

Radne migracije ostavljaju trag kako na ekonomiju zemlje porijekla migranata, tako i na ekonomiju zemlje odredišta, te u konačnici na same migrante. U zemljama porijekla, pozitivan učinak na ekonomiju se manifestira ponajprije kroz doznake. Radne migracije u zemljama iz kojih dolaze migranti dovode do starenja stanovništva, dok u zemljama odredišta stvaraju suprotan efekt. U isto vrijeme one u zemljama odredišta pomažu u rješavanju problema nedostatka radne snage. Također, migracije mogu biti inicijator gospodarskog rasta i inovacija u razvijenim zemljama.⁶⁸

Pod pretpostavkom pune zaposlenosti i u zemlji porijekla i u zemlji odredišta, do pozitivnog učinka migracija na proizvod i dohodak doći će samo u zemlji odredišta, dok će u zemlji porijekla doći do smanjenja ukupnog dohotka i proizvoda. Međutim, ako su radni migranti bili nezaposlene osobe, doći će i do pozitivnih učinaka u zemlji porijekla jer njen ukupni proizvod ostaje isti, ali zbog manjeg broja stanovnika raste proizvod per capita, te dolazi do smanjenja socijalnih davanja. Istovremeno, zbog doznaka koje migranti šalju dolazi do toga da se tako povećani ukupni proizvod opet smanjuje jer odlazi u zemlju porijekla. U slučaju onih radnih migranata koji ne uspiju pronaći posao padat će per capita proizvoda u zemlji odredišta, ali i povećanja fiskalnih izdataka na socijalna davanja i ostalih transfera. U slučaju visokoobrazovane radne snage dolazi do toga da zemlje odredišta prisvajaju plodove investicije zemlje porijekla u školovanje te radne snage.⁶⁹

Odgođeni (dugoročni) učinak suvremenog iseljavanja osjetit će se nakon jednoga ili više desetljeća jer će brojčano "okljaštreni" naraštaji imati osjetno manji reproduktivni učinak.

⁶⁸Poleti, D. (2013). Savremene radne migracije u evropskom kontekstu – ekonomski i politički aspekti. Sociologija, Vol. LV (2013), N° 2, str. 345

⁶⁹Penava, M. (2011). Utjecaj migracija na europsko tržište rada. Ekonomska misao i praksa, god xx. (2011.) br. 2. (335-362), str. 340

Dakle, iseljavanjem mlađeg stanovništva stvaraju se tzv. krnji naraštaji u dobnom sastavu te nastaje dugoročni (odgođeni) učinak zbog odljeva reproduktivnog potencijala.⁷⁰

⁷⁰Pokos, N. (2017). Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske, *Političke analize*, Vol. 8 No. 31, 2017. str. 23

4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

4.1. Metodologija istraživanja

Empirijsko istraživanje je provedeno putem Google Forms ankete u razdoblju 22.04.2021. do 01.05.2021. na uzorku od 150 ispitanika. Uzorak je prigodan jer su ispitanici bili pozvani putem društvenih mreža da ispune anketu, uz napomenu da su svi ispitanici koji su vidjeli poziv imali jednaku šansu biti anketirani.

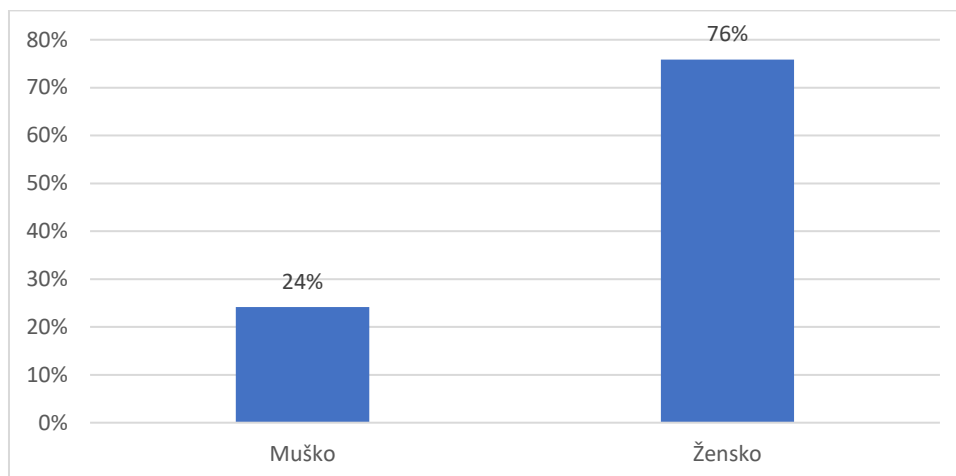
Ciljevi ankete su bili neprekriveni. Pitanja su bila organizirana kroz Likertovu pet stupanjsku ljestvicu ili pitanja s ponuđenim odgovorima.

U analizi rezultata je korišten računalni program Excel.

4.2. Rezultati istraživanja

Na grafikonu 3. je prikazana struktura ispitanika prema spolu

Grafikon 3. Struktura ispitanika prema spolu

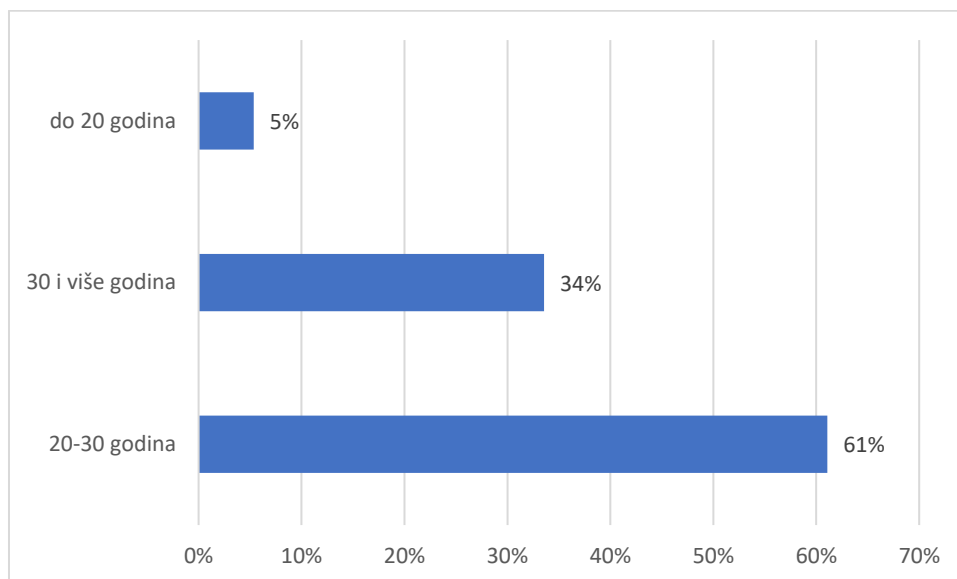

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 76% žena i 24% muškaraca.

Na grafikonu 4. je prikazana struktura ispitanika prema dobi

Grafikon 4. Struktura ispitanika prema dobi

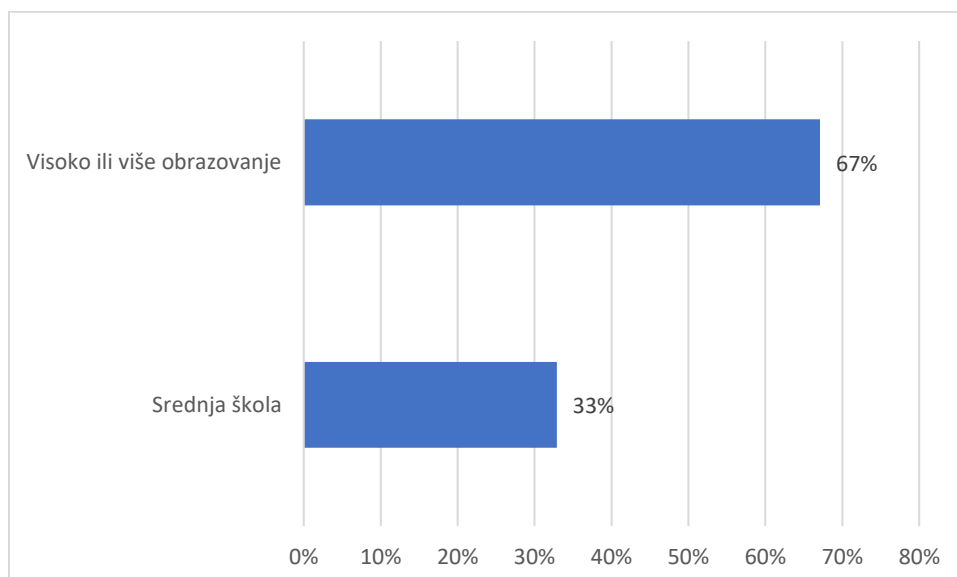

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 61% ispitanika u dobi 20-30 godina, 34% ispitanika starosti 30 i više godina, te 5% ispitanika koji su mlađi od 20 godina.

Na grafikonu 5. je prikazana struktura ispitanika prema stručnoj spremi

Grafikon 5. Struktura ispitanika prema stručnoj spremi

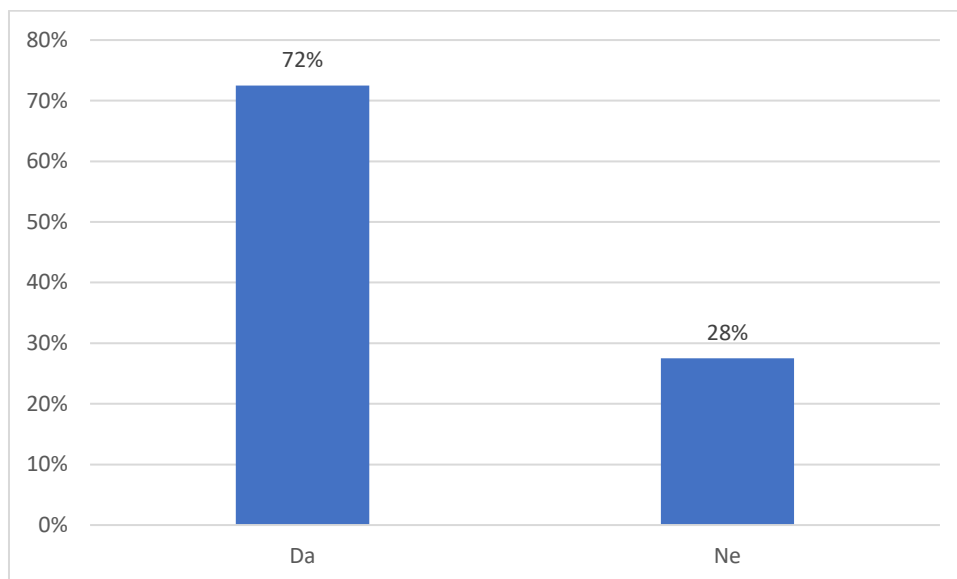

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 67% s visokom ili višom stručnom spremom, te 33% ispitanika sa srednjom školom.

Na grafikonu 6. je prikazana struktura ispitanika prema radnom statusu

Grafikon 6. Struktura ispitanika prema radnom statusu

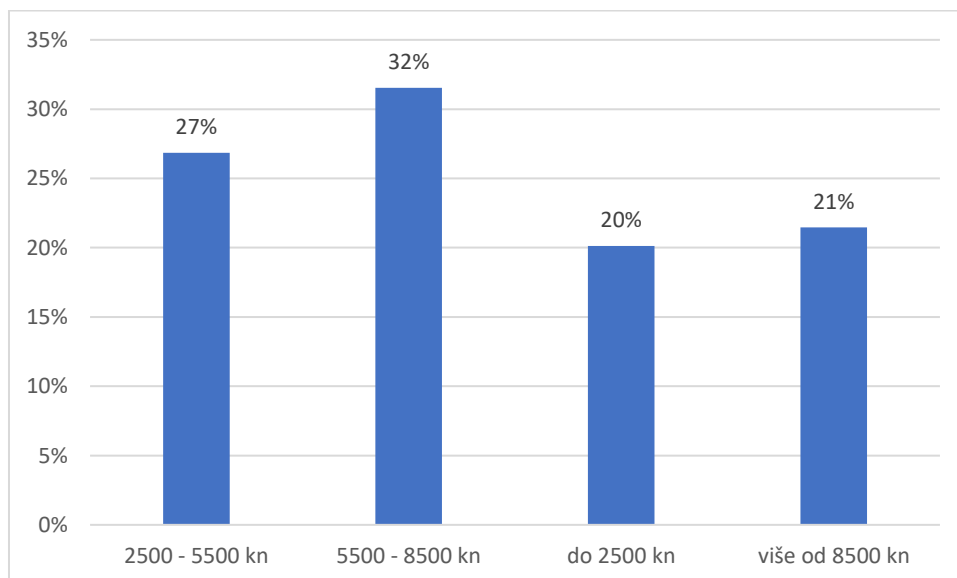

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 72% ispitanika koji su zaposleni i 28% ispitanika koji nisu zaposleni.

Na grafikonu 7. je prikazana struktura ispitanika prema primanjima

Grafikon 7. Struktura ispitanika prema primanjima

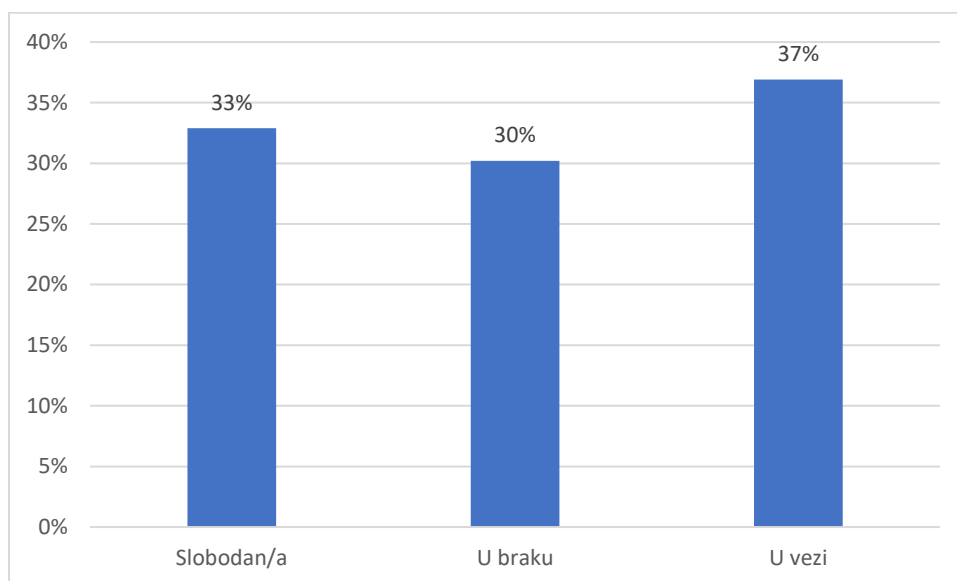

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 32% ispitanika s primanjima 5500 i 8500 kn, 27% s primanjima između 2500 i 5500 kn, 21% s primanjima višim od 8500 kn, te 20% ispitanika s primanjima do 2500 kn.

Na grafikonu 8. je prikazana struktura ispitanika prema bračnom statusu

Grafikon 8. Struktura ispitanika prema bračnom statusu

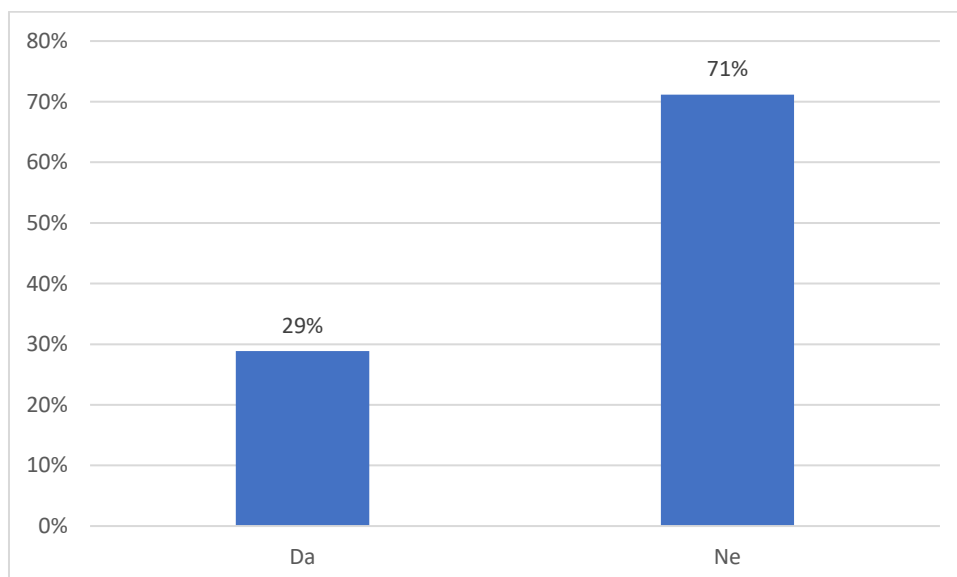

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 37% ispitanika koji su u vezi, 33% ispitanika koji su slobodni, te 30% ispitanika koji su u braku.

Na grafikonu 9. je prikazana struktura ispitanika prema roditeljskom statusu

Grafikon 9. Struktura ispitanika prema roditeljskom statusu

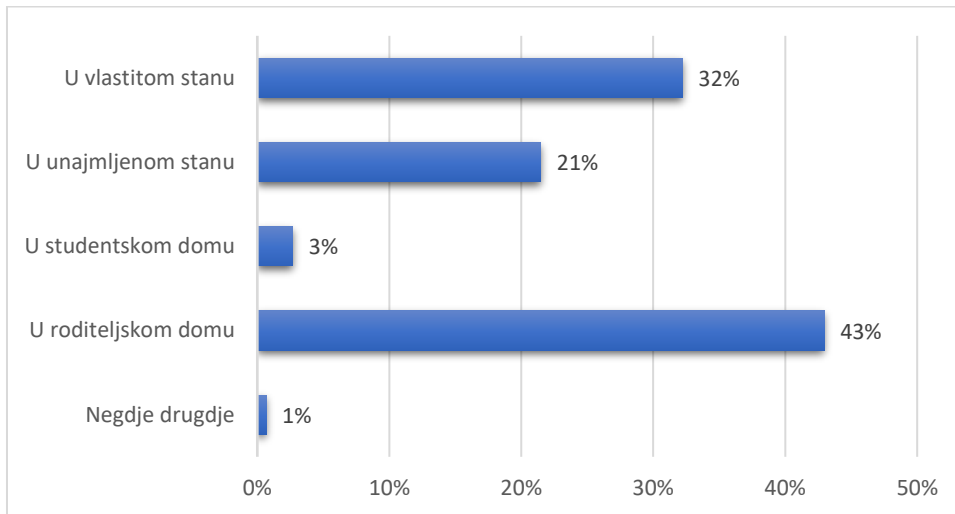

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 71% je koji nemaju djecu i 29% ispitanika koji imaju djecu.

Na grafikonu 10. je prikazana struktura ispitanika prema stambenom statusu

Grafikon 10. Struktura ispitanika prema stambenom statusu

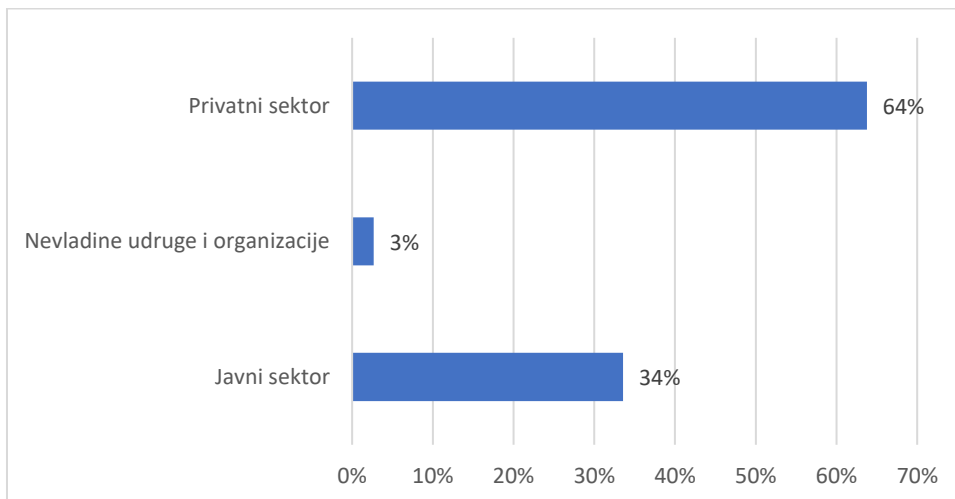

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 43% ispitanika koji žive u roditeljskom domu, 32% ispitanika živi u vlastitom domu, 21% u unajmljenom stanu, 3% u studentskom domu, te 1% negdje drugdje.

Na grafikonu 11. je prikazana struktura ispitanika prema preferiranom sektoru zaposlenja

Grafikon 11. Struktura ispitanika prema preferiranom sektoru zaposlenja

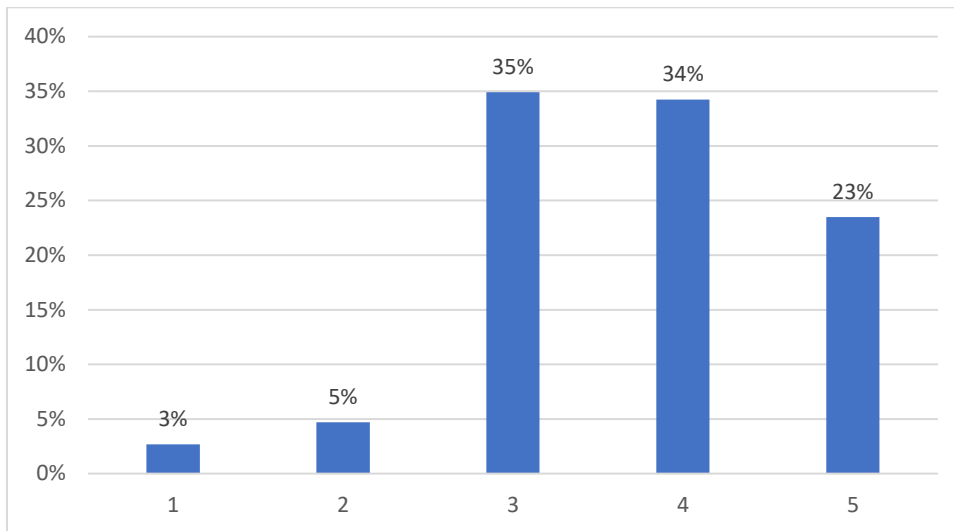

Izvor: izrada autorice

U strukturi ispitanika je 64% ispitanika koji preferiraju zaposlenje u privatnom sektoru, 34% koji preferiraju zaposlenje u javnom sektoru, te 3% koji preferiraju zaposlenje u nevladinim udrugama i organizacijama.

Na grafikonu 12. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ekstenzivno zapošljavanje niže kvalificiranje radne snage

Grafikon 12. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ekstenzivno zapošljavanje niže kvalificiranje radne snage

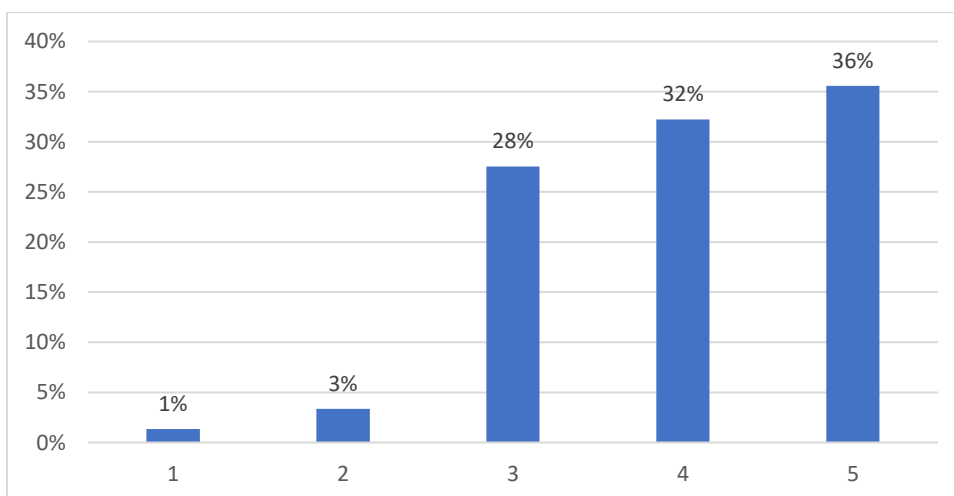

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,71. U strukturi ispitanika je 57% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i samo 8% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. S ocjenom 5 je čak 23% ispitanika ocijenilo da na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ekstenzivno zapošljavanje niže kvalificiranje radne snage. Iz toga se može zaključiti da struktura ponude radnih mjesta predstavlja snažan motivacijski čimbenik za donošenje odluke o migraciji za nešto više od 50% ispitanika.

Na grafikonu 13. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe slabo stvaranje kvalificiranih radnih mjesta

Grafikon 13. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe slabo stvaranje kvalificiranih radnih mjesta

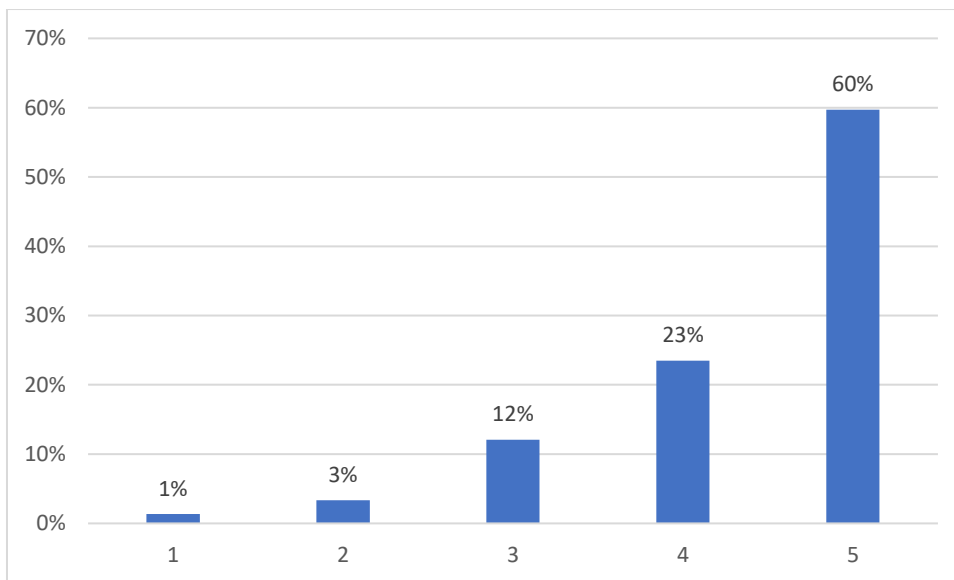

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,97. U strukturi ispitanika je 58% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i samo 4% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Pri tome je čak 36% ispitanika ocijenilo s ocjenom 5 da na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe slabo stvaranje kvalificiranih radnih mjesta. Ako se ovo sagleda u kontekstu prethodnog pitanja, vidljivo je da je struktura ponude radnih mjesta s obzirom na traženi stupanj kvalifikacije važna za donošenje odluke o migraciji.

Na grafikonu 14. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe visina plaće

Grafikon 14. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe visina plaće

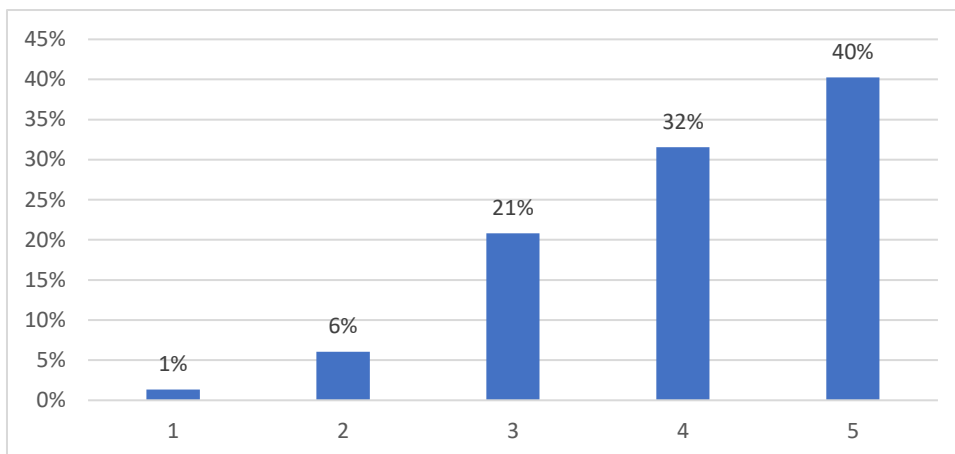

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 4,37. U strukturi ispitanika je 83% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i samo 4% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Pri tome je najveći broj ispitanika, njih čak 60% ocijenilo s ocjenom 5 da na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe visina plaće. Ovi rezultati sugeriraju da je visina plaće najvažniji čimbenik za donošenje odluke o iseljavanju za najveći broj ispitanika.

Na grafikonu 15. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu uvjeti rada

Grafikon 15. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu uvjeti rada

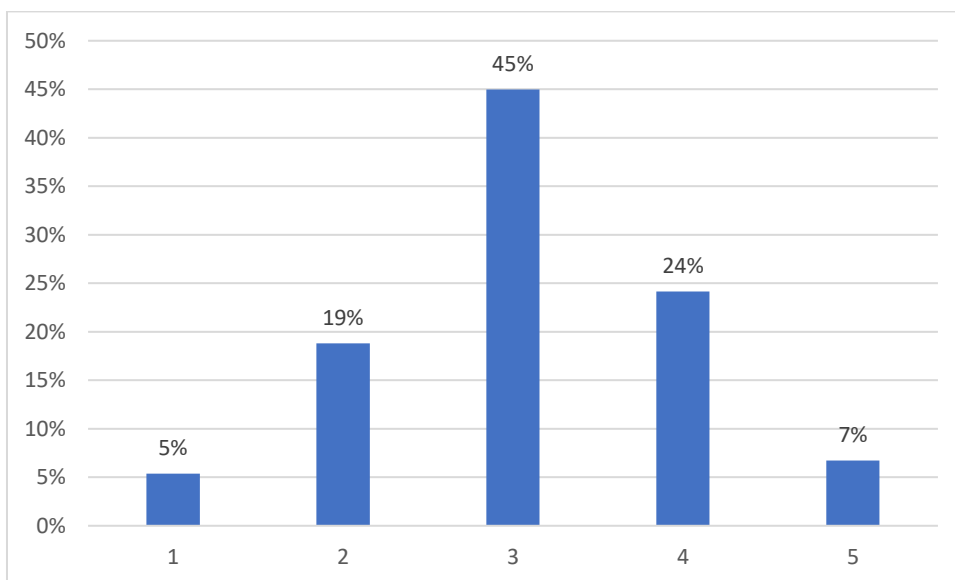

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 4,03. U strukturi ispitanika je 72% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i samo 7% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Pri tome je najveći broj ispitanika (njih 40%) ocijenilo s ocjenom 5 da na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu uvjeti rada.

Na grafikonu 16. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta komunalnih usluga

Grafikon 16. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta komunalnih usluga

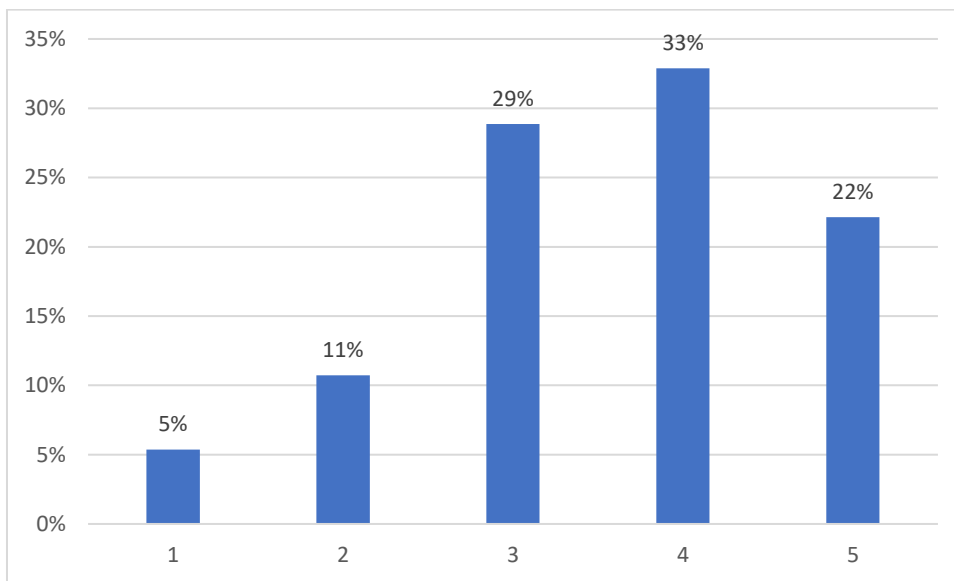
Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,08. Najveći broj ispitanika je dao ocjenu 3 o utjecaju kvalitete komunalnih usluga na donošenje odluke o migraciji ili ostanku (45%). U strukturi ispitanika je 31% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i samo 24% ispitanika koji

su dali ocjenu manju od 3. Pri tome je samo 7% ispitanika ocijenilo s ocjenom 5 da na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta komunalnih usluga. Iz ovih rezultata se može zaključiti da kvaliteta komunalnih usluga ne može biti odlučujući čimbenik za donošenje odluke o migraciji.

Na grafikonu 17. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta zdravstvenih usluga

Grafikon 17. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta zdravstvenih usluga

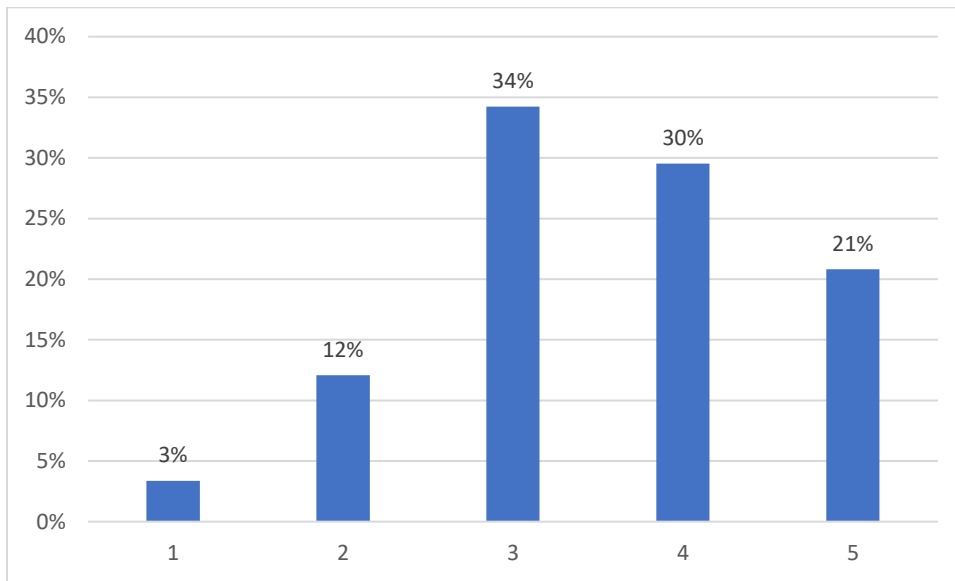

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,56. Najveći broj ispitanika je dao ocjenu 4 o utjecaju kvalitete zdravstvenih usluga na donošenje odluke o migraciji ili ostanku (33%). U strukturi ispitanika je 55% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 16% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Pri tome je 22% ispitanika ocijenilo s ocjenom 5 da na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta zdravstvenih usluga. Ovakve ocjene ukazuju da je za ispitanike važno kakva je kvaliteta zdravstvenih usluga.

Na grafikonu 18. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta školstva

Grafikon 18. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta školstva

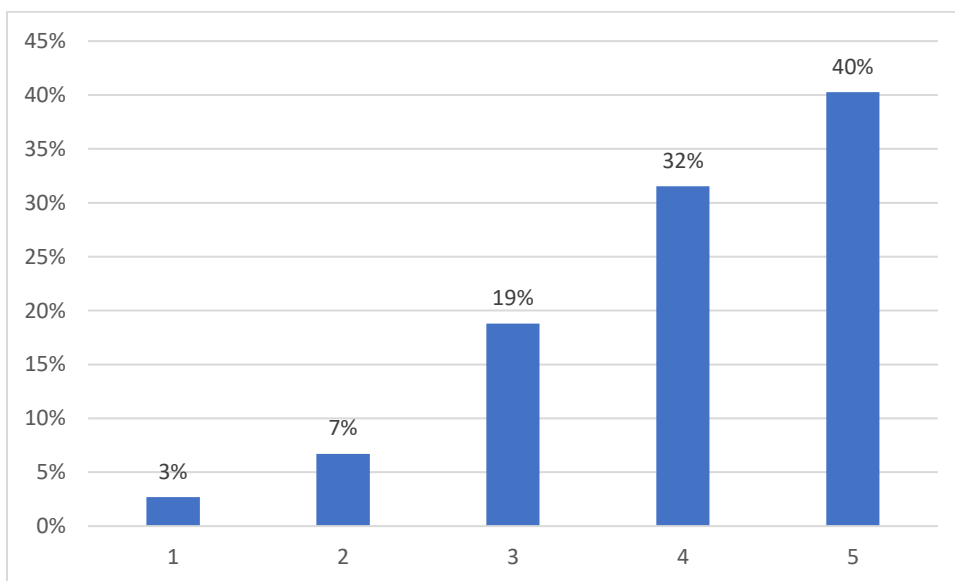

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,52, što ukazuje da kvaliteta školstva relativno utječe na donošenje odluka o migraciji ili ostanku. Više od pola ispitanika su ocijenili ovo pitanje sa ocjenom 4 ili 5 što ukazuje da bi oni bili spremni svoju odluku temeljiti na kvaliteti školstva.

Na grafikonu 19. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe očekivanje prema visini mirovine u budućnosti

Grafikon 19. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe očekivanje prema visini mirovine u budućnosti

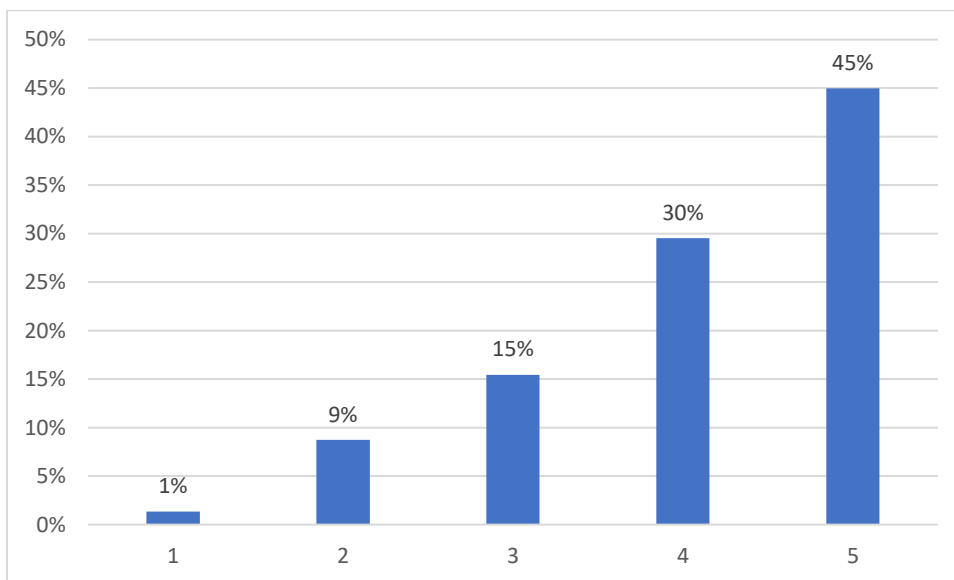

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 4,00. Najveći broj ispitanika je dao ocjenu 5 o utjecaju očekivanja prema visini mirovine u budućnosti na donošenje odluke o migraciji ili ostanku (40%). U strukturi ispitanika je čak 72% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 8% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Ovakve ocjene ukazuju da je za ispitanike od izuzetne važnosti njihovo očekivanje prema visini mirovine u budućnosti na donošenje odluke o migraciji ili ostanku.

Na grafikonu 20. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe osjećaj siromaštva i socijalne isključenosti

Grafikon 20. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe osjećaj siromaštva i socijalne isključenosti

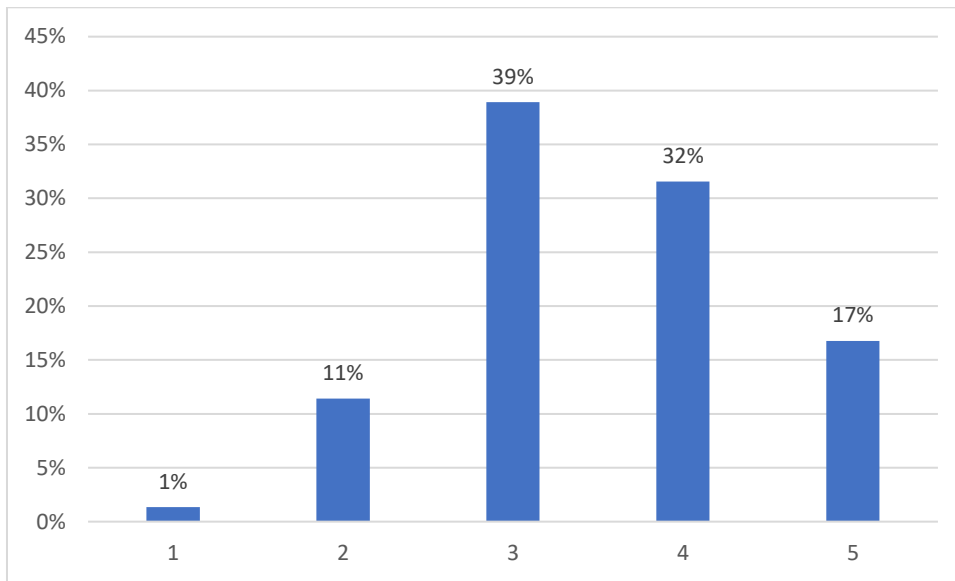

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 4,08. Najveći broj ispitanika, njih 45% je dalo ocjenu 5 o utjecaju osjećaja siromaštva i socijalne isključenosti na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je čak 75% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 10% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Ovakve ocjene sugeriraju da je za ispitanike i ovo pitanje od velike važnosti za donošenje odluke o migraciji ili ostanku.

Na grafikonu 21. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta socijalne skrbi.

Grafikon 21. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta socijalne skrbi

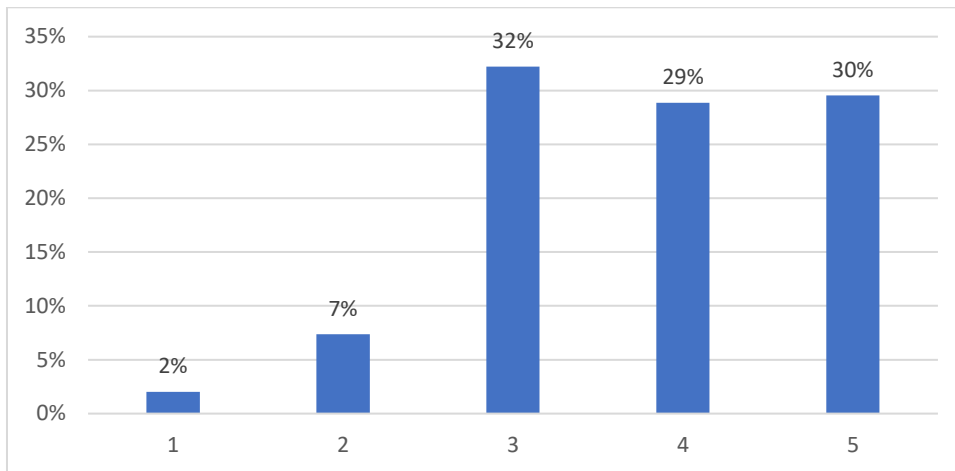

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,51. Najveći broj ispitanika, njih 39% je dalo ocjenu 3 o utjecaju kvalitete socijalne skrbi na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 49% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 12% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Ovakve ocjene sugeriraju da za ispitanike ovo pitanje nema takvu važnost kao što je to slučaj kod važnosti osjećaja siromaštva i socijalne isključenosti na donošenje odluke o migraciji. To ukazuje da socijalne mjere ne mogu ublažiti osjećaja siromaštva i socijalne isključenosti, te da ispitanici stanje siromaštva i socijalne isključenosti žele riješiti na druge načine.

Na grafikonu 22. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe lakše usklađivanje poslovnog i obiteljskog života

Grafikon 22. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe lakše usklađivanje poslovnog i obiteljskog života

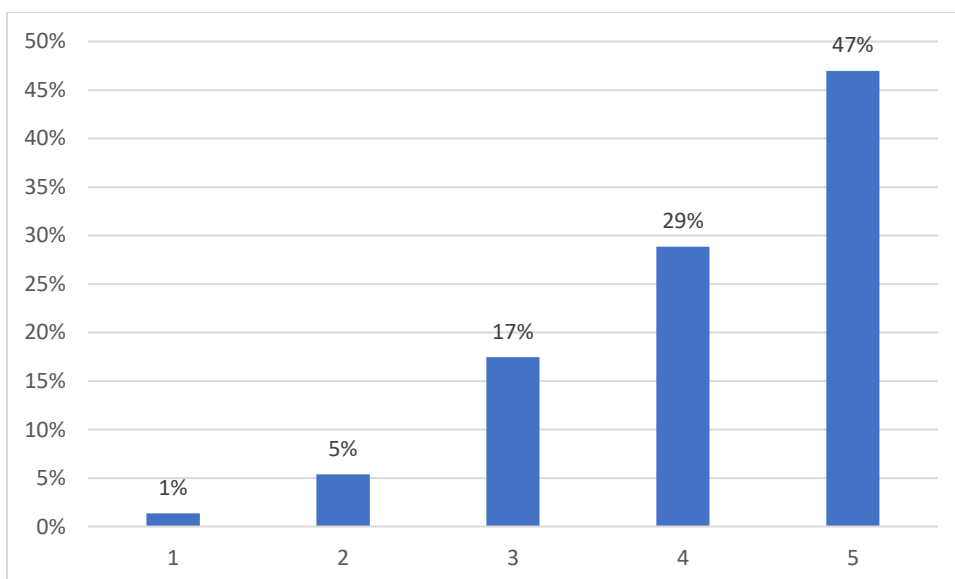

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,77. U distribuciji odgovora o utjecaju mogućnosti lakšeg usklađivanja poslovnog i obiteljskog života na donošenje odluke o migraciji ili ostanku je približno jednak broj ispitanika dao ocjenu 3 ili više, i to: ocjenu 3 (32%), ocjenu 4 (29%), te ocjenu 5 (30%). Pri tome je samo 9% ispitanika dalo ocjenu manju od 3. Ovakve ocjene ukazuju da je ovo pitanje važno za donošenje odluke o migraciji ili ostanku.

Na grafikonu 23. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe mogućnost napredovanja u karijeri

Grafikon 23. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe mogućnost napredovanja u karijeri

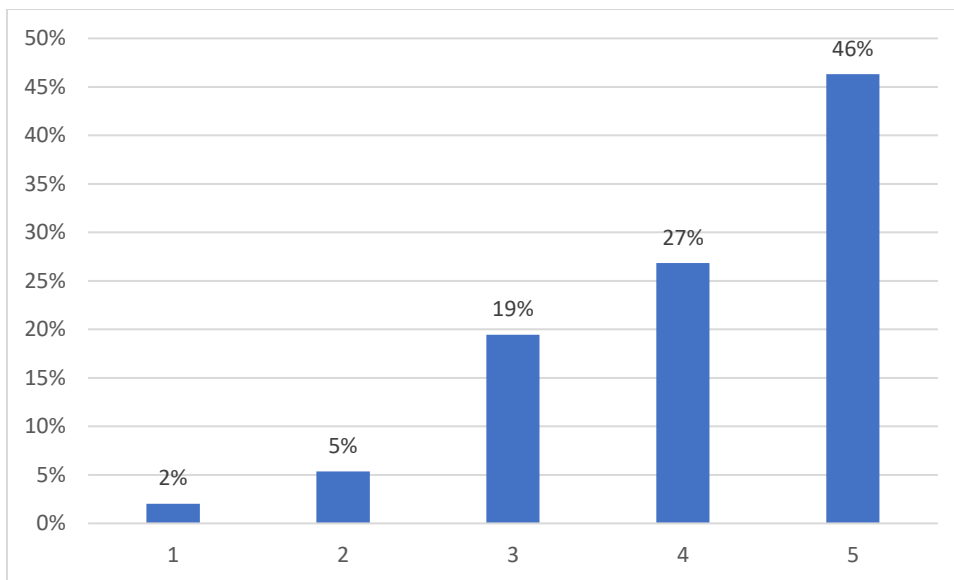

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 4,15. Najveći broj ispitanika, njih 47% je dalo ocjenu 5 o utjecaju mogućnosti napredovanja u karijeri na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 76% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i samo 6% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Ovi rezultati ukazuju da je mogućnost napredovanja u karijeri važan čimbenik za donošenje odluke o migraciji ili ostanku

Na grafikonu 24. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe percepcija o korupciji na svim razinama vlasti

Grafikon 24. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe percepcija o korupciji na svim razinama vlasti

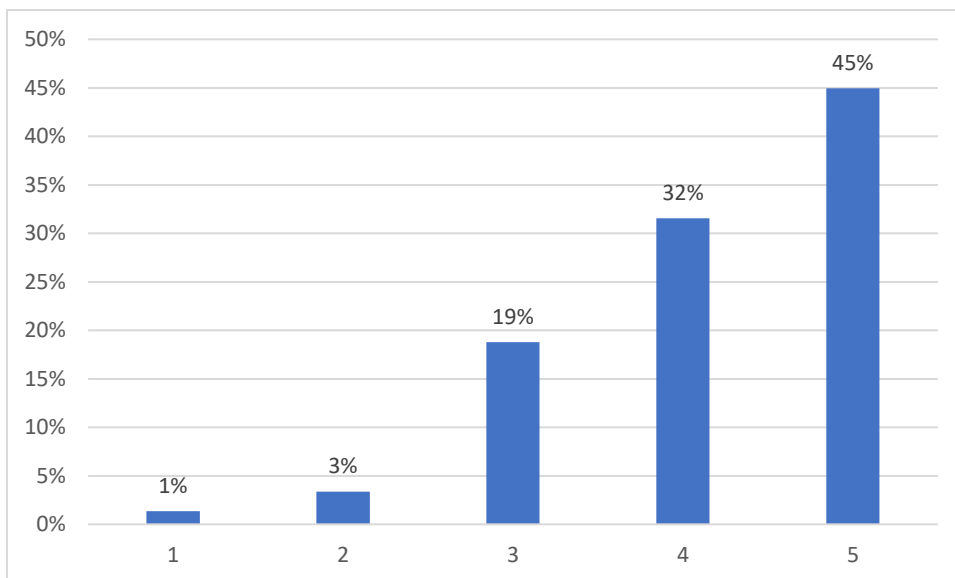

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 4,10. Najveći broj ispitanika, njih 46% je dalo ocjenu 5 o utjecaju percepcije o korupciji na svim razinama vlasti na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 73% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i samo 7% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Ovi rezultati ukazuju da je percepcija o korupciji na svim razinama vlasti važan čimbenik za donošenje odluke o migraciji ili ostanku

Na grafikonu 25. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe percepcija o skupoj i neučinkovitoj državi

Grafikon 25. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe percepcija o skupoj i neučinkovitoj državi

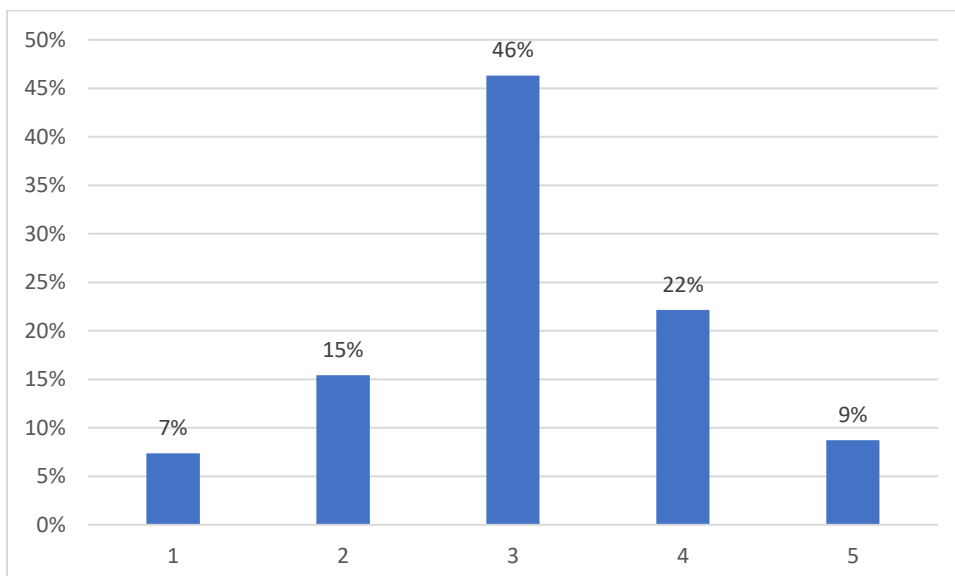

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 4,15, a skoro pola ispitanika je ovo pitanje označilo sa ocjenom 5. Navedeno ukazuje na problem, odnosno na percepciju ispitanika o državi koja je skupa i neučinkovita, što ima veliki utjecaj na odluku o migraciji ili ostanku.

Na grafikonu 26. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe opća kvaliteta zelene infrastrukture

Grafikon 26. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe opća kvaliteta zelene infrastrukture

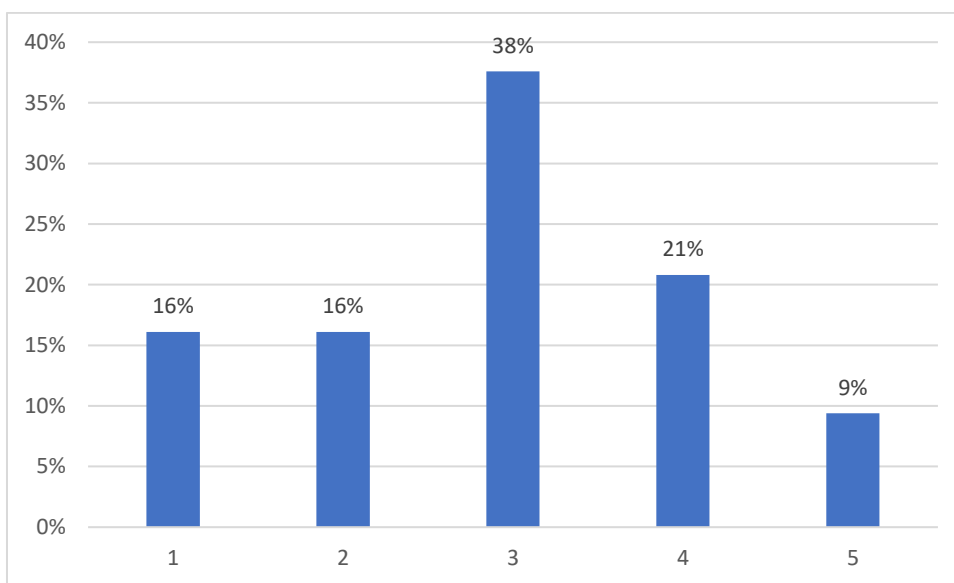

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,09. Najveći broj ispitanika, njih 46% je dalo ocjenu 3 o utjecaju opće kvalitete zelene infrastrukture na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 31% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 22% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Ovi rezultati ukazuju da opća kvaliteta zelene infrastrukture nije toliko važan čimbenik za donošenje odluke o migraciji ili ostanku.

Na grafikonu 27. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe demografsko starenje stanovništva

Grafikon 27. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe demografsko starenje stanovništva

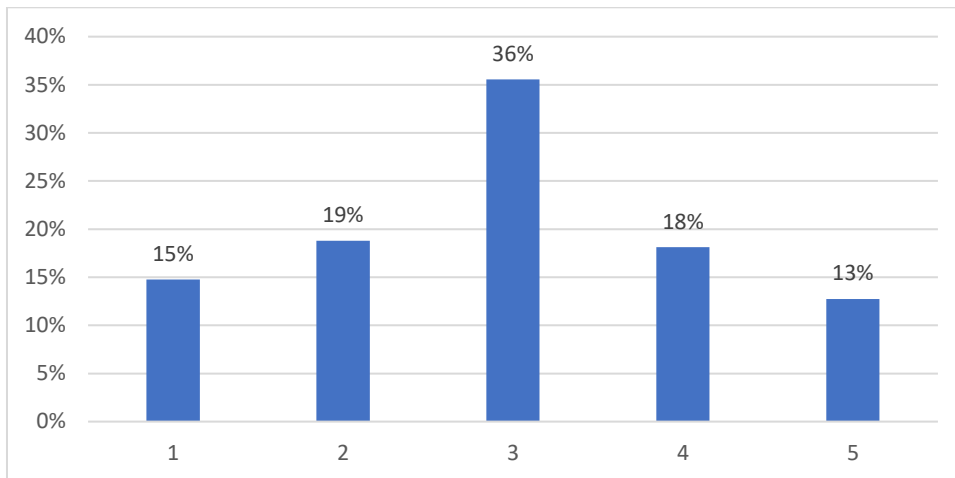

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 2,91. Najveći broj ispitanika, njih 38% je dalo ocjenu 3 o utjecaju demografskog starenja na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 30% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 32% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Ovi rezultati ukazuju da demografsko starenje stanovništva nije toliko važan čimbenik za donošenje odluke o migraciji ili ostanku. Međutim, treba napomenuti da većina ispitanika živi na području Grada Zagreba gdje ovaj problem nije toliko uočljiv, za razliku od manjih mjesta koji ostaju bez mladih stanovnika.

Na grafikonu 28. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ravnoteža u zastupljenosti spolova.

Grafikon 28. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ravnoteža u zastupljenosti spolova

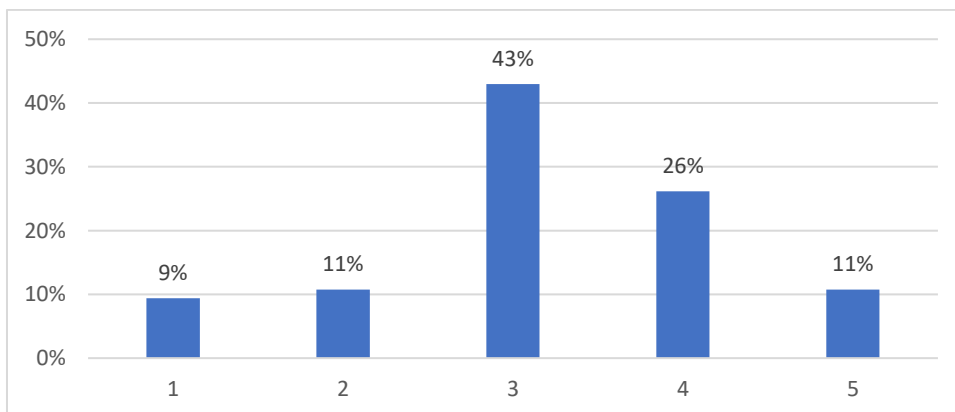

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 2,95. Najveći broj ispitanika, njih 36% je dalo ocjenu 3 o utjecaju ravnoteže u zastupljenosti spolova na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 31% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 34% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Pitanje ravnoteže u zastupljenosti spolova, također nije od pretjeranog značaja za donošenje odluke o migraciji ili ostanku. To se može pripisati tome da ovaj problem ispitanici ne vide kao dovoljno izražen u RH da bi bio čimbenik koji može donijeti prevagu.

Na grafikonu 29. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe optimalni odnos između mlađeg, radno aktivnog i starog stanovništva

Grafikon 29. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe optimalni odnos između mlađeg, radno aktivnog i starog stanovništva

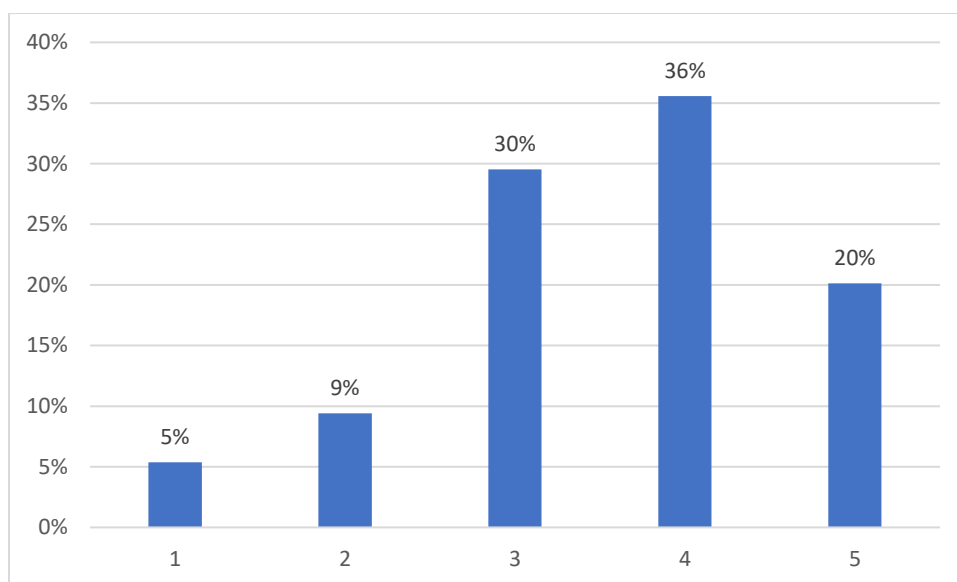

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,18. Najveći broj ispitanika, njih 43% je dalo ocjenu 3 o utjecaju optimalnog odnosa između mlađeg, radno aktivnog i starog stanovništva na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 37% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 20% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Ovo je pitanje oko kojeg su ispitanici izrazito podijeljeni.

Na grafikonu 30. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu financijski poticaji po rođenju djeteta i za dijete do određene starosti

Grafikon 30. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu financijski poticaji po rođenju djeteta i za dijete do određene starosti

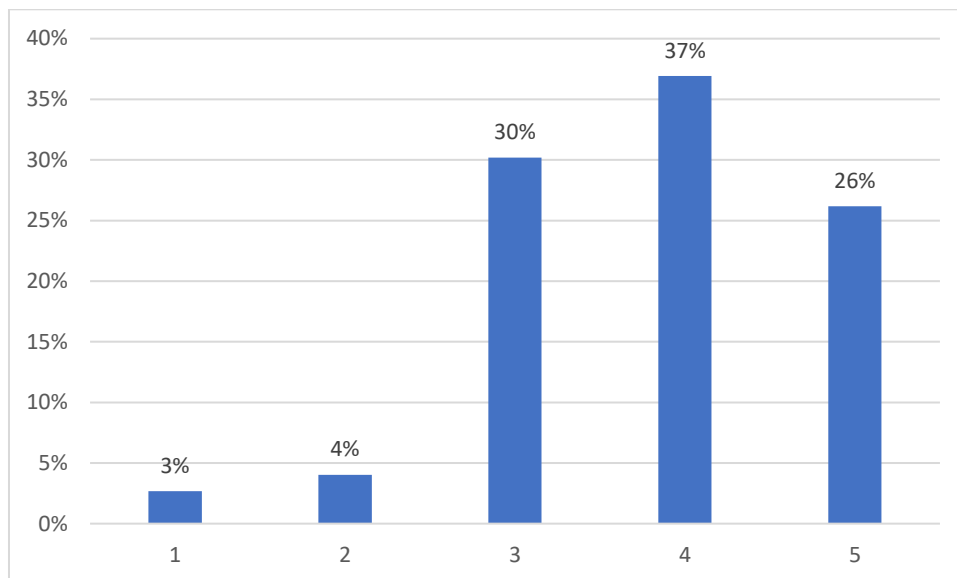

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,56. Više od pola ispitanika je odgovorilo na ovo pitanje sa ocjenom 4 ili 5, a samo 14% ispitanika sa ocjenom 1 ili 2 što ukazuje da financijski poticaji za djecu imaju utjecaj na donošenje odluke o migraciji ili ostanku.

Na grafikonu 31. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu pogodnosti u radnom statusu roditelja (profesionalni status majki, skraćivanje radnog vremena isl.)

Grafikon 31. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu pogodnosti u radnom statusu roditelja

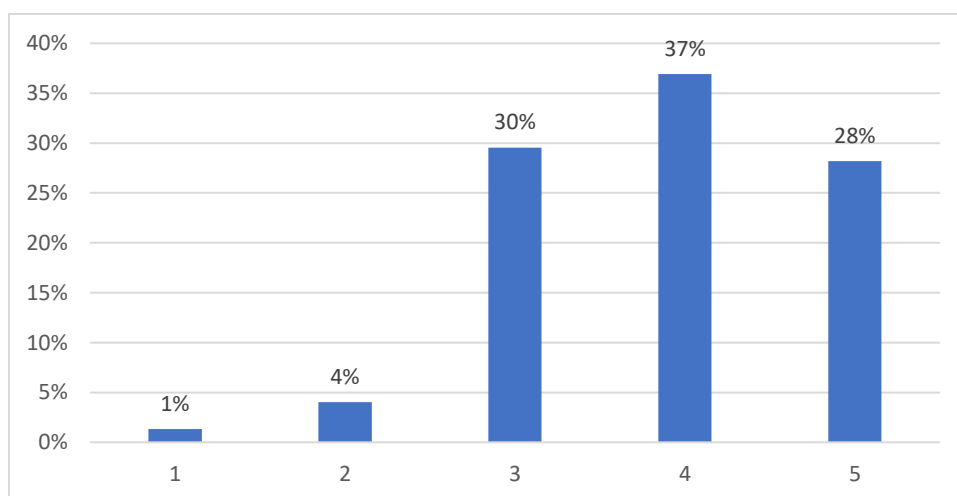

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,80. Najveći broj ispitanika, njih 37% je dalo ocjenu 4 o utjecaju pogodnosti u radnom statusu roditelja stanovništva na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 63% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 7% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Rezultati ukazuju na to da je ovo pitanje važno za ispitanike.

Na grafikonu 32 je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu različite porezne olakšice.

Grafikon 32. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu različite porezne olakšice.

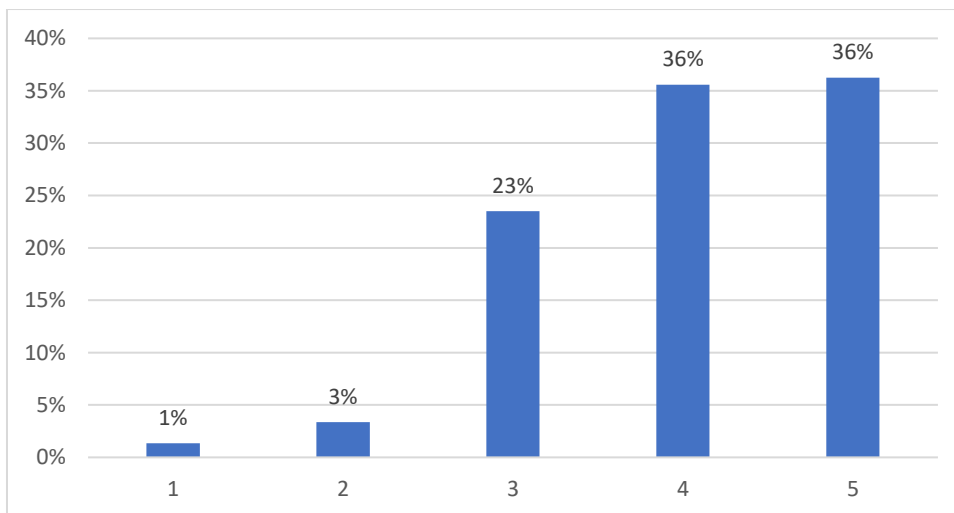

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,87. Najveći broj ispitanika, njih 37% je dalo ocjenu 4 o utjecaju različitih poreznih olakšica na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 65% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 5% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Rezultati ukazuju na to da je ovo pitanje važno za ispitanike. Također, treba ukazati da je ovo očekivano s obzirom da su ispitanici dali najveću ocjenu čimbeniku veličine plaće, koje porezne olakšice mogu dodatno povećati.

Na grafikonu 33. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu različiti programi za stambeno zbrinjavanje

Grafikon 33. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu različiti programi za stambeno zbrinjavanje

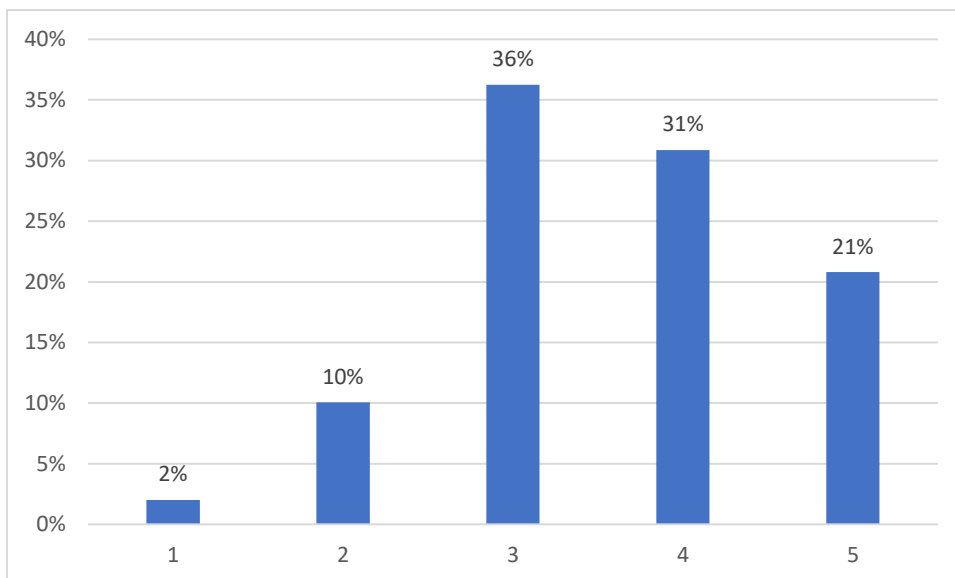

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 4,02. Najveći broj ispitanika, njih 36% je dalo ocjenu 4 i ocjenu 5 o utjecaju programa za stambeno zbrinjavanje na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 72% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 4% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3. Rezultati ukazuju na to da je pitanje stambenog zbrinjavanja izuzetno važno za ispitanike. Ovi rezultati nameću pitanje zašto ljudi napuštaju svoje kuće i čitava gospodarstva ako im je ovo tako važno, a poznato je da u inozemstvu trebaju provesti puno vremena da dođu do takvih nekretnina.

Na grafikonu 34. je prikazana ocjena kojom su ispitanici ocijenili koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe organizacija, dostupnost i kvaliteta vrtićke infrastrukture

Grafikon 34. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe organizacija, dostupnost i kvaliteta vrtićke infrastrukture

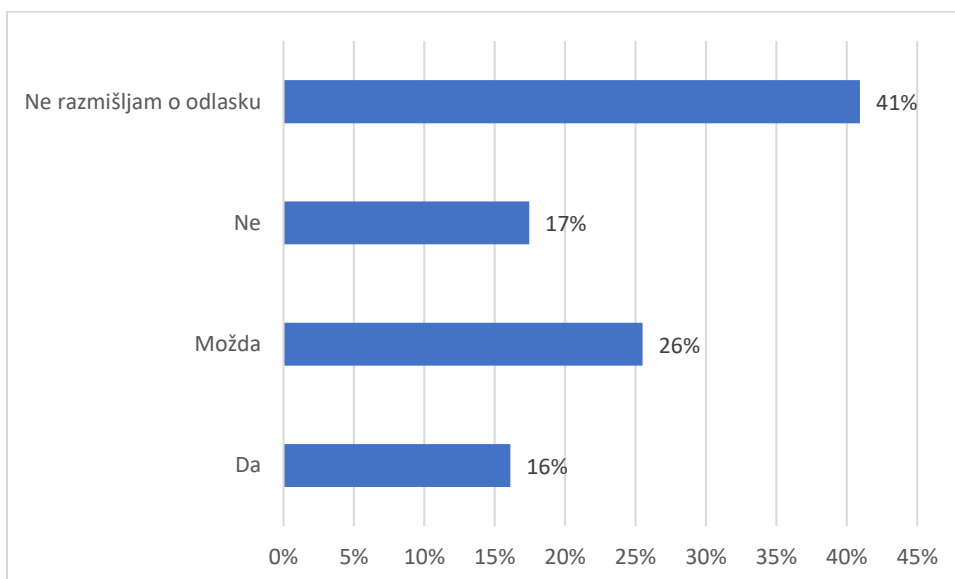

Izvor: izrada autorice

Na ovo pitanje su ispitanici dali prosječnu ocjenu 3,58. Najveći broj ispitanika, njih 36% je dalo ocjenu 3 o utjecaju organizacije, dostupnosti i kvalitete vrtičke infrastrukture na donošenje odluke o migraciji ili ostanku. U strukturi ispitanika je 52% ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 i 12% ispitanika koji su dali ocjenu manju od 3.

Na grafikonu 35. je prikazan stav ispitanika o tome može li neka Vladina mjera u Hrvatskoj promijeniti donesenu odluku o migraciji.

Grafikon 35. Stav ispitanika o tome može li neka Vladina mjera u Hrvatskoj promijeniti donesenu odluku o migraciji

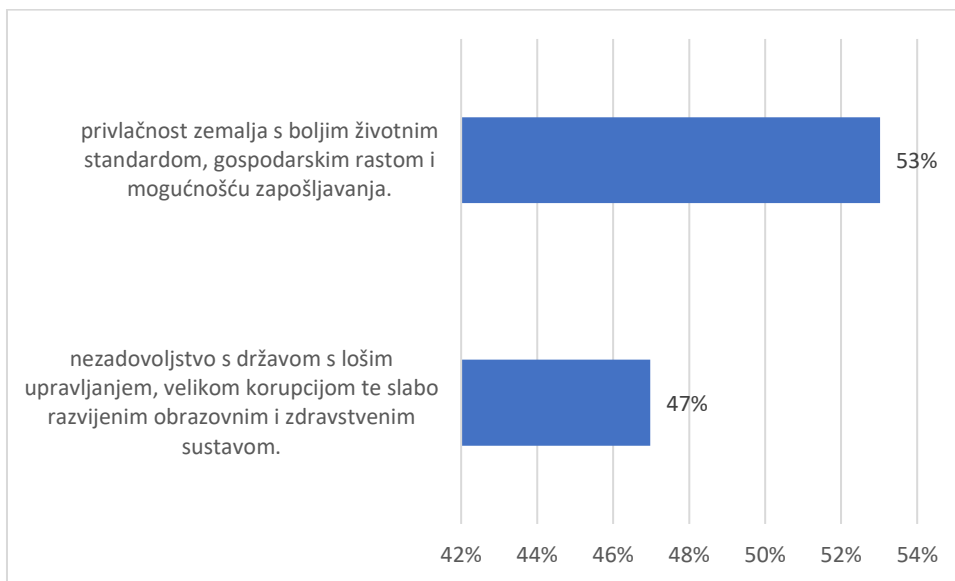

Izvor: izrada autorice

41% ispitanika ne razmišlja o odlasku. Među onima koji razmišljaju o odlasku njih 26% smatra da bi Vladine mjere mogle promijeniti donesenu odluku o migraciji, njih 17% smatra da ne bi mogle, a 16% smatra da bi vladine mjere sigurno imale pozitivan utjecaj na njihovu odluku o migraciji..

Na grafikonu 36. je prikazan stav ispitanika o tome jesu li privlačni ili potisni čimbenici važniji za donošenje odluke o migraciji.

Grafikon 36. Stav ispitanika o tome jesu li privlačni ili potisni čimbenici važniji za donošenje odluke o migraciji.

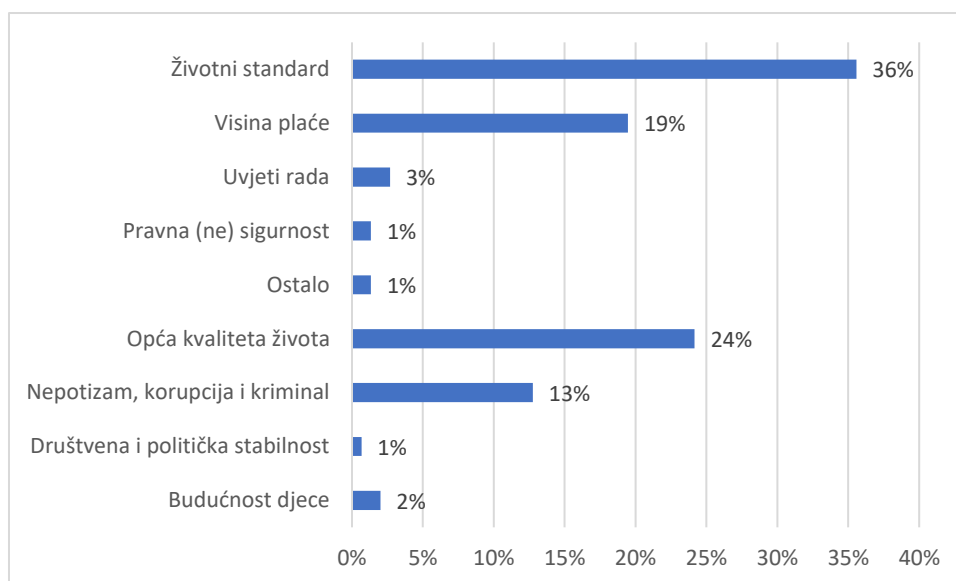

Izvor: izrada autorice

Ispitanici su podijeljeni po pitanju jesu li privlačni ili potisni čimbenici važniji za donošenje odluke o migraciji. 53% ispitanika smatra da su privlačni faktori prevladavajući, a 47 da su to potisni faktori.

Na grafikonu 37. je prikazan stav ispitanika o tome koji su prevladavajući razlozi za odlazak iz Hrvatske

Grafikon 37. Stav ispitanika o tome koji su prevladavajući razlozi za odlazak iz Hrvatske

Izvor: izrada autorice

Prema odgovorima ispitanika se može reći da su najvažniji razlog za donošenje odluke za odlazak iz Hrvatske životni standard (36%), opća kvaliteta života (24%), visina plaće (19%), te nepotizam korupcija i kriminal (13%). Ostali razlozi nisu prepoznati kao najvažniji.

4.3. Ograničenja istraživanja

Ograničenja istraživanja se ponajviše odnose na uzorak koji nije regionalno proporcionalno zastupljen jer je većina ispitanika nastanjena na području Grada Zagreba, te još neke demografske karakteristike ispitanika nisu proporcionalno zastupljene u uzorku (kao što su spol, dob, radni status ili roditeljski status). Takva zastupljenost ne omogućuje u potpunosti analizu nekih pitanja. Primjerice, pripadnici mlađe populacije u krajevima gdje je osjetna prisutnost starije populacije, moguće neće isto gledati na pitanje koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe demografsko starenje stanovništva kao pripadnici mlađe populacije iz Grada Zagreba gdje taj problem nije toliko vidljiv. Međutim, usprkos tim ograničenjima je moguće izvesti zaključke koji trebaju dati doprinos istraživačkim ciljevima ovog rada.

4.4. Analiza rezultata i preporuke na temelju istraživanja

Istraživanje u ovom radu je bilo usmjereno na istraživanje koliko određeni čimbenici imaju utjecaj na odluku o iseljavanju ili ostanku. Ti su čimbenici grupirani u sedam grupa i to kako slijedi: čimbenici vezani uz radno mjesto ispitanika, čimbenici vezani uz kvalitetu javnih usluga, čimbenici vezani uz socijalni status, čimbenici vezani uz državu, čimbenici vezani uz

demografske trendove, čimbenici vezani uz demografske politike, te pitanja koja se odnose na roditeljstvo.

Kada su u pitanju kriteriji vezani uz radno mjesto ispitanika (4,37), čimbenik koji ima najveći utjecaj na donošenje odluke o migraciji je visina plaće, te mogućnost napredovanja i uvjeti rada, pri čemu je visina plaće najvažniji čimbenik za donošenje odluke o iseljavanju za najveći broj ispitanik. Važnost veličine plaće pada kod ispitanika s većim primanjima, s izuzetkom onih koji imaju najviša primana (88% njih je dalo ocjenu veću od tri). Uz visinu plaće, važan čimbenik za iseljavanje je mogućnost napredovanja u karijeri (4,15), te uvjeti rada (4,03). 78% ispitanika koji imaju višu ili visoku stručnu spremu je dalo ocjenu veću od 3 za važnost mogućnosti napredovanja u karijeri, te 71% onih koji imaju srednju školu.

Iako struktura ponude radnih mjesta (3,71) i ponuda kvalificiranih radnih (3,91) mjesta predstavlja snažan motivacijski čimbenik za donošenje odluke o migraciji za nešto više od 50% ispitanika, taj utjecaj je osjetno manji nego utjecaji koji su izravno vezani uz radno mjesto.

Kada su u pitanju čimbenici vezani uz kvalitetu javnih usluga, ispitanici daju prosječnu ocjenu 3,35. U usporedbi s drugim čimbenicima, može se zaključiti da ta pitanja nisu od prvorazrednog značaja za donošenje odluke o migraciji. Ipak, odgovori ispitanika sugeriraju da kvaliteta zdravstvenih usluga (3,56), kvaliteta školstva (3,52), kvaliteta socijalne skrbi (3,51), te opća kvaliteta zelene infrastrukture (3,09) i kvaliteta komunalnih usluga (3,08) mogu osnažiti donošenje odluke.

Kada su u pitanju čimbenici vezani uz socijalni status, ispitanici daju prosječnu ocjenu 3,7, uz dosta veliki raspon varijacije. Ispitanici smatraju da važan utjecaj na donošenje odluke o migraciji imaju osjećaj siromaštva i socijalne isključenosti (4,08) i očekivanje prema visini mirovine u budućnosti (4,0), dok nešto manji utjecaj ima lakše usklađivanje poslovnog i obiteljskog života (3,77) i ravnoteža u zastupljenosti spolova (2,95). Interesantno je da je najviše ispitanika koji su dali ocjenu veću od 3 za čimbenik lakšeg usklađivanja poslovnog i obiteljskog života bilo onih koji su u vezi (63%), zatim slobodnih (55%), a najmanje onih koji su u braku (51%). Očekivanje prema visini mirovine u budućnosti je najmanje važno za ispitanike koji imaju primanja između 2500 i 5800 kn (57% je dalo ocjenu veću od 3), a oni s plaćama do 5800 je bilo 80%, te 75% ovih koji imaju veću plaću od 5800 kn. Za osjećaj siromaštva i socijalne isključenosti je ocjenu veću od 3 dalo najviše ispitanika s najvećom plaćom (84%). Iz toga se može zaključiti da na ovo pitanje ispitanici gledaju neovisno na visinu plaće.

Kada su u pitanju čimbenici vezani uz državu, ispitanici daju prosječnu ocjenu 4,13. Ispitanici smatraju da je za odluku o migraciji važna percepcija o skupoj i neučinkovitoj državi (4,15), kao i korupcija na svim razinama vlasti (4,10). Interesantno je, kada je u pitanju percepcija o skupoj i neučinkovitoj državi, da su ispitanici koji preferiraju rad u javnom sektoru dali veći broj ocjena većih od 3 (82%), nego onih koji preferiraju privatni (72%). Kad je u pitanju korupcija, razlika je još veća: 84% onih koji preferiraju javni sektor, a 68% onih koji preferiraju privatni sektor.

Kada su u pitanju čimbenici vezani uz demografske trendove, ispitanici daju prosječnu ocjenu 3,05. Ispitanici ne pridaju osobitu važnost tim čimbenicima kao što su odnos između mlađeg, radno aktivnog i starog stanovništva (3,18) demografsko starenje stanovništva (2,91).

Kada su u pitanju čimbenici vezani uz pitanja koja se odnose na roditeljstvo, ispitanici daju prosječnu ocjenu 3,64. Pri tome su dali prosječnu ocjenu za pogodnosti u radnom statusu roditelja (3,80), za organizaciju, dostupnost i kvalitetu vrtićke infrastrukture (3,58), za financijske poticaje po rođenju djeteta i za dijete do određene starosti (3,56). Interesantno je primijetiti, kada je u pitanju kvaliteta vrtićke infrastrukture, da je među ispitanicima koji imaju djecu bilo 60% koji su dali veću od 3, a onih koji nemaju djecu 48%. S obzirom na roditeljski status, mala je razlika i u stavovima ispitanika u vezi financijskih poticaja po rođenju djeteta, pri čemu je razlika u onima koji su dali ocjenu veću od 3 svega 3% u korist roditelja. Također, interesantno je da je za pogodnosti u radnom statusu roditelja najviše ispitanika dalo ocjenu veću od 3 iz redova ispitanika koji su u vezi (69%), a najmanje koji su u braku (42%), a kad je u pitanju spol, tome pitanju izrazito osjetno veću pažnju pridaju žene (66% je dalo ocjenu veću od 3) nego muškarci (52%).

Kada su u pitanju čimbenici vezani uz demografske politike, ispitanici daju prosječnu ocjenu 3,95. Pri tome su veću ocjenu dali različitim programima za stambeno zbrinjavanje (4,02), a nešto malo manju za različite porezne olakšice (3,87). Kad su u pitanju porezne olakšice, osjetno više tome pridaju važnost nezaposleni (73% s ocjenom većom od 3) nego zaposleni (62%), dok su manje oscilacije s obzirom na visinu prihoda. Programe za stambeno zbrinjavanje najviše cijene ispitanici koji žive u najmu (69% s ocjenom većom od 3) i roditeljskom domu (56%), a najmanje one koji žive u vlastitom stanu (35%), dok je onih koji žive u studentskom domu bilo premalo u uzorku za kvalitetnu usporedbu.

Među onima koji razmišljaju o odlasku njih 27% smatra da vladine odluke mogu utjecati na donesenu promjenu odluku o migraciji, njih 30% da ne može, a 43% smatra da možda može.

5. ZAKLJUČAK

Istraživanja međunarodnih migracija razvila su širok spektar teoretskih pristupa kako bi se objasnilo podrijetlo, obrasci i obilježja migracijskih tokova. Najpoznatiji su neoklasični ekonomski pristup koji ukazuje na to da se migracija događa kao rezultat procesa gospodarskog razvoja. Na suprotnom kraju su pristupi usredotočeni na sociološke varijable bez uključivanja ekonomskih ili političkih čimbenika.

U svakom slučaju na sve te teorije je primjenjiva funkcionalistička pretpostavka koja tvrdi da većina ljudi migrira u očekivanju da će na destinaciji naći bolje mogućnosti. Međutim, vrlo je teško generalno promijeniti neku teoriju. Tako primjerice, tvrdnja da razlike u dohotku u prosjeku imaju pozitivan učinak na migraciju ne može objasniti prisutnost velikih migracija između područja i zemalja unatoč nedostatku značajnih razlika u prihodima.

To je iz razloga što je svaki prostor specifičan po svojoj prirodnoj osnovi, povijesnom razvoju, društvenim odnosima, gospodarstvu i sl. Iz toga proizlazi da različite teorije ne isključuju jedna drugu, nego se nadopunjuju, te ih je moguće kombinirati u četiri analitičke dimenzije u ovisnosti o okolnostima u kojima se najbolje uklapaju.

Migracijski proces involvira kompleksne relacije između migranata, zemlje odredišta i zemlje porijekla.

Zaključno se može konstatirati da su u Republici Hrvatskoj, kod velikog dijela stanovništva snažno prisutna razmišljanja o napuštanju Hrvatske, a na što ukazuje podatak da o odlasku nije razmišljalo svega 40% ispitanika. Razlozi koji potiču ispitanike na iseljavanje su i potisne i privlačne prirode. Pod potisne čimbenike koje su ispitanici naglasili su osjećaj siromaštva i socijalne isključenosti, te nepotizam korupcija i kriminal. Pod privlačnim čimbenicima se mogu navesti čimbenike vezane uz životni standard, opću kvalitetu života, pa tek onda visinu plaće, čimbenike vezane uz radno mjesto ispitanika, te očekivanje prema visini mirovine u budućnosti.

Prema rezultata istraživanja se može zaključiti da na odluku o iseljavanju utječe niz podjednako važnih čimbenika koji sinergijski potpomažu donošenje odluke o ostanku ili iseljavanju. Ono što budi optimizam je podatak da veliki broj ispitanika smatra da Vladine politike i mjere mogu dovesti do promjene odluke o odlasku. Budući da se Vladine odluke odnose samo na moguće ublažavanje ili eliminaciju potisnih čimbenika, može se zaključiti da upravo potisni čimbenici igraju važnu odluku kod donošenja odluke o iseljavanju. Pri donošenju tog zaključka se je imalo na umu da su ispitanici podijeljeni po pitanju jesu li

privlačni ili potisni čimbenici važniji za donošenje odluke o migraciji, te da 30% ispitanika smatra da Vladine mjere ne mogu ništa promijeniti.

Kretanje i razvoj stanovništva Hrvatske obilježavaju tri globalna demografska procesa u kojima su se dogodili ukupna i prirodna depopulacija te demografsko starenje.

Ipak, veliki broj ispitanika se izjasnilo da razmišlja o iseljavanju. Potencijalno veliki odljev ljudi iz Republike Hrvatske će se odraziti na tržište rada, javne financije, na nacionalnu konkurentnost, društvenu strukturu i kulturni sastav.

Naime, odlaskom se smanjuje baza ljudi koja plaća poreze i doprinose, a što slabi javne financije, utječe na manje mirovine u budućnosti, te na otežano financiranje javnog zdravstva.

Nadalje, odlazak migranata iz zemalja porijekla također mijenja veličina i sastav njihove radne snage, te smanjenje broja radnika s određenim vještinama. To je osobiti zabrinjavajuće zbog učinka odljeva mozgova i gubitka nadarene i mlade radne snage.

Daljnje smanjivanja i starenje ponude rada koje se očekuje će izazvat niz socijalnih i ekonomskih efekata što će predstavljati prijetnju ili izazov za ekonomski rast i fiskalnu politiku pojedinačnih nacionalnih ekonomija i Europske unije u cjelini

U razdoblju koje nadolazi, U Republici Hrvatskoj će se povećanje potražnje za radnom snagom moći zadovoljiti jedino pomicanjem dobne granice za umirovljenje. Potražnja za starijom radnom snagom će biti time veća što će doći do smanjenja priljeva mlade radne snage, pa će se taj nedostatak mlade radne snage moći jedino nadoknaditi na taj način.

Zato migracije nisu samo pitanje ministarstava unutarnjih poslova i ministarstva rada, već i ministarstva socijalne skrbi, ministarstva zdravstva, ministarstva prosvjete i ministarstva vanjskih poslova. Pri tome te politike trebaju odgovoriti na pitanje kako države mogu maksimizirati koristi od migracije, a istovremeno minimalizirati rizike.

LITERATURA

1. Berlinschi, R., Fidrmuc, J. (2018). Comfort and conformity: A culture-based theory of migration, LICOS Discussion Paper, No. 405, Katholieke Universiteit Leuven, LICOS Centre for Institutions and Economic Performance, Leuven
2. Boswell, C. (2002). New Issues In Refugee Research. Working Paper No. 73. Institute for Peace Research and Security Policy University of Hamburg, Germany
3. Carling, L. (2017). How Does Migration Arise?. 7 International Organization for Migration (IOM)
4. Castelli, F. (2018). Drivers of migration: why do people move? Journal of Travel Medicine, 2018, 1–7
5. de Haas, Hein. (2007). Migration and Development: A Theoretical Perspective. Bielefeld: COMCAD, 2007 (Working Papers – Center on Migration, Citizenship and Development; 29)
6. Dustmann, C., Weiss, Y. (2007). Return Migration: Theory and Empirical Evidence from the UK. British Journal of Industrial Relations 45:2 June 2007 0007–1080 pp. 236–256
7. Gheasi, M., Nijkamp, P. (2017). A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FD. Economies, MDPI, Open Access Journal, vol. 5(3), pages 1-11, August.
8. Grizelj, M., Akrap, A. (2011). Projekcije stanovništva Republike Hrvatske od 2010. do 2061. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
9. Hein de Haas (2014). Migration Theory. Working Papers, Paper 100, November 2014. International Migration Institute (IMI), Oxford Department of International Development (QEH), University of Oxford
10. Jovančević, R. (2018). Novi val velikih imigracija u Europi i ekonomske implikacije za Hrvatsku i nove članice Europske unije. EFZG Povremene publikacije (Odjel za makroekonomiju), u: Zbornik radova znanstvenog skupa: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, (ur. Družić, G.; Družić, I., izdavač: Ekonomski fakultet Zagreb; Hrvatska aka, izdanje 1, svezak 1, poglavlje 2, stranice 23-50, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
11. Jurić, T. (2017). Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi. Migracijske i etničke teme 33 (2017), 3: 337–371

12. Karakoulaki, M., Southgate, L., Steiner, J. (2018). *Critical Perspectives on Migration*. Bristol: E-International Relations
13. Kelz, R. (2015). *Political Theory and Migration Concepts of non-sovereignty and solidarity*. *Journal für kritische Migrations- und Grenzregimeforschung* 2015 1 (2)
14. Komušanac, M. (2017). *Revitalizacijski modeli stanovništva Republike Hrvatske*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet
15. Lukic, V. (2020). *Izazovi migracija iz ugla ciljeva održivog razvoja*. Konferencija: *Izazovi održivog razvoja u Srbiji i Europskoj uniji*
16. Mežnarić, S. (2003). *Migracijske aktualnosti: stanje, problemi, perspektive paradigmi istraživanja*. *Migracijske i etničke teme* 19 (2003), 4: 323–341
17. Mikac, R., Dragović, F. (2017). *Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed*. *Forum za sigurnosne studije*, Vol. 1 No. 1, 2017.
18. Pejnović, D., Kordej-De Villa, Ž. (2015). *Demografski resursi kao indikator i čimbenik dispariteta u regionalnom razvoju Hrvatske*. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 2015, 24, 321- 343
19. Peković, D. (2009). *Prikaz ekonomskih podsticaja migracionih tokova radne snage i njihova empirijska analiza*. *Škola biznisa, naučnostručni časopis*
20. Penava, M. (2011). *Utjecaj migracija na europsko tržište rada*. *Ekonomski misao i praksa*, god xx. (2011.) br. 2. (335-362)
21. Peračković, K. (2006). *Sociološki pristup u istraživanju procesa povratnih migracija*. *Društvena istraživanja: Journal for General Social Issues*, Vol.15 No.3 (83).
22. Pokos, N. (2017). *Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske*, *Političke analize*, Vol. 8 No. 31, 2017.
23. Poleti, D. (2013). *Savremene radne migracije u evropskom kontekstu – ekonomski i politički aspekti*. *Sociologija*, Vol. LV (2013), N° 2
24. Strmota, M. (2019). *Demographic determinants of energy consumption in EU countries: Is energy consumption dependent on demographic processes?* *International Conference on Economic Decoupling (ICED)*, Zagreb, Croatia - December 2-3, 2019
25. Špadina, H. (2013). *Radne migracije državljanima trećih država u EU: pravni okvir, problemi i perspektive*. Doktorski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
26. Troškot, Z., Prskalo, M.E., Šimić Banović, R. (2019). *Ključne odrednice iseljavanja visokokvalificiranog stanovništva: slučaj hrvatske s komparativnim osvrtom na nove članice eu-a* *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 56, 4/2019, str. 877-904

27. Turk, I., Šimunić, N., Živić, D. (2018). Demografska kriza u Hrvatskoj: zrcalo društvene, ekonomske i vrijednosne krize. Zagreb - Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar ; Ogranak Matice hrvatske u Vukovaru, 2018. str. 73-93
28. Unaited Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Dostupno na: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (01.05.2021)
29. Usher, E. (2004). Osnove upravljanja migracijama: Vodič za kreatore politike djelovanja. International Organization for Migration
30. Vehovec, M. (2009). Ponuda rada i izazovi starenja radne snage - Hrvatska u EU perspektivi // Rad u Hrvatskoj: Pred izazovima budućnosti / Franičević, Vojmir ; Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009. str. 17-47
31. Wertheimer-Baletić, A. (2012). Demografski okviri radne snage u Hrvatskoj u prvoj polovici 21. stoljeća. EFZG Occasional Publications (Department of Macroeconomics) , u: Zbornik radova znanstvenog skupa: Razvojna strategija malog nacionalnog gospodarstva u globaliziranom svijetu, (ur.). Družić, G .; Družić, I., izdavač: E, izdanje 1, svezak 1, poglavlje 2, stranice 25-41, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
32. Živić, D. (2009). Demografski resursi kao čimbenik nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009. str. 207-226

POPIS SLIKA

POPIS TABLICA

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Migracijski saldo u RH u razdoblju 2001-2019.....	25
Grafikon 2. Građani radne dobi novih članica EU-a koji borave u nekoj drugoj zemlji EU-a prema državljanstvu, 2008.-2016.	30
Grafikon 3. Struktura ispitanika prema spolu	34
Grafikon 4. Struktura ispitanika prema dobi	35
Grafikon 5. Struktura ispitanika prema stručnoj spremi	35
Grafikon 6. Struktura ispitanika prema radnom statusu.....	36
Grafikon 7. Struktura ispitanika prema primanjima.....	36
Grafikon 8. Struktura ispitanika prema bračnom statusu.....	37

Grafikon 9. Struktura ispitanika prema roditeljskom statusu.....	37
Grafikon 10. Struktura ispitanika prema stambenom statusu	38
Grafikon 11. Struktura ispitanika prema preferiranom sektoru zaposlenja.....	38
Grafikon 12. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ekstenzivno zapošljavanje niže kvalificiranje radne snage.....	39
Grafikon 13. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe slabo stvaranje kvalificiranih radnih mjesta	39
Grafikon 14. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe visina plaće	40
Grafikon 15. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu uvjeti rada	40
Grafikon 16. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta komunalnih usluga	41
Grafikon 17. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta zdravstvenih usluga.....	42
Grafikon 18. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta školstva	43
Grafikon 19. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe očekivanje prema visini mirovine u budućnosti	43
Grafikon 20. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe osjećaj siromaštva i socijalne isključenosti	44
Grafikon 21. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta socijalne skrbi	45
Grafikon 22. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe lakše usklađivanje poslovnog i obiteljskog života.....	46
Grafikon 23. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe mogućnost napredovanja u karijeri.....	46
Grafikon 24. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe percepcija o korupciji na svim razinama vlasti.....	47
Grafikon 25. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe percepcija o skupoj i neučinkovitoj državi	47
Grafikon 26. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe opća kvaliteta zelene infrastrukture	48

Grafikon 27. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe demografsko starenje stanovništva	49
Grafikon 28. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ravnoteža u zastupljenosti spolova	50
Grafikon 29. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe optimalni odnos između mlađeg, radno aktivnog i starog stanovništva	50
Grafikon 30. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu financijski poticaji po rođenju djeteta i za dijete do određene starosti.....	51
Grafikon 31. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu pogodnosti u radnom statusu roditelja.....	52
Grafikon 32. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu različite porezne olakšice.	52
Grafikon 33. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu različiti programi za stambeno zbrinjavanje.....	53
Grafikon 34. Ocjena ispitanika o tome koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe organizacija, dostupnost i kvaliteta vrtićke infrastrukture.....	53
Grafikon 35. Stav ispitanika o tome može li neka Vladina mjera u Hrvatskoj promijeniti donesenu odluku o migraciji	54
Grafikon 36. Stav ispitanika o tome jesu li privlačni ili potisni čimbenici važniji za donošenje odluke o migraciji.....	55
Grafikon 37. Stav ispitanika o tome koji su prevladavajući razlozi za odlazak iz Hrvatske ...	55

PRILOZI

1. Prilog 1. Prijepis online anketnog upitnika

1. Spol:

- M
- Ž

2. Starost

- do 20 godina
- 20-30 godina
- 30 i više godina

3. Stručna sprema

- Osnovna škola
- Srednja škola
- Visoko ili više obrazovanje

4. Jeste li zaposleni?

- Da
- Ne

5. Osobni mjesečni prihodi: *

- do 2500
- 2500-5500
- 5500-8500
- više od 8500

6. Kakav je Vaš bračni status?

- U braku
- Slobodan/a
- U vezi

7. Imate li djece?

- Da
- Ne

8. Kakav je Vaš stambeni status?

- U roditeljskom domu
- U unajmljenom stanu
- U vlastitom stanu

- Kod rođaka / prijatelja
- U studentskom domu
- Negdje drugdje

9. Koji je Vaš preferirani sektor zaposlenja

- Javni sektor
- Privatni sektor
- Nevladine udruge i organizacije

10. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ekstenzivno zapošljavanje niže kvalificirane radne snage.

11. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe slabo stvaranje kvalificiranih radnih mjesta

12. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe visina plaće

13. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječu uvjeti rada

14. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta komunalnih usluga

15. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta zdravstvenih usluga

16. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta školstva

17. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe očekivanja prema visini mirovine u budućnosti

18. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe osjećaj siromaštva i socijalne isključenosti

19. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe kvaliteta socijalne skrbi

20. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe lakše usklađivanjem poslovnog i obiteljskog života

21. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe mogućnost napredovanja u karijeri

22. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko je po Vašem mišljenju percepcija o korupciji na svim razinama vlasti važna za donošenje odluke o migraciji ili ostanku

23. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko je po Vašem mišljenju percepcija o skupoj i neučinkovitoj državi važna za donošenje odluke o migraciji ili ostanku
24. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe opća kvaliteta zelene infrastrukture
25. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe demografsko starenje stanovništva
26. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe ravnoteža u zastupljenosti spolova
27. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko na donošenje odluke o migraciji ili ostanku utječe optimalni odnos između mlađeg, radno aktivnog i starog stanovništva
28. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko po Vašem mišljenju izravni financijski poticaji po rođenju djeteta i za dijete do određene starosti mogu biti čimbenik za donošenje odluke o migraciji ili ostanku
29. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko po Vašem mišljenju pogodnosti u radnom statusu roditelja (profesionalni status majki, skraćivanje radnog vremena isl.) mogu biti čimbenik za donošenje odluke o migraciji ili ostanku
30. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko po Vašem mišljenju različite porezne olakšice mogu biti čimbenik za donošenje odluke o migraciji ili ostanku
31. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko po Vašem mišljenju različiti programi za stambeno zbrinjavanje mogu biti čimbenik za donošenje odluke o migraciji ili ostanku
32. Ocijenite ocjenom 1 do 5 koliko je po Vašem mišljenju važna organizacija, dostupnost i kvaliteta vrtičke infrastrukture za donošenje odluke o migraciji ili ostanku
33. Ako razmišljate o odlasku, može li neka Vladina mjera u Hrvatskoj promijeniti tu odluku
- Da
 - Ne
 - Možda
 - Ne razmišljam o odlasku
34. Koji su po Vama prevladavajući razlozi za odlazak i Hrvatske
- privlačnost zemalja s boljim životnim standardom, gospodarskim rastom i mogućnošću zapošljavanja.

- nezadovoljstvo s državom s lošim upravljanjem, velikom korupcijom te slabo razvijenim obrazovnim i zdravstvenim sustavom.

35. Koji je po vašem mišljenju najvažniji razlog za donošenje odluke za odlazak iz Hrvatske?

- Životni standard
- Uvjeti rada
- Visina plaće
- Kvaliteta obrazovanja
- Društvena i politička stabilnost
- Opća kvaliteta života
- Budućnost djece
- Nepotizam, korupcija i kriminal
- Pravna (ne) sigurnost
- ostalo